

НУБІП України

НУБІП України

МАГІСТЕРСЬКА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

11.11 - КМР. 1699 «С» 2021.10.11. 033. ПЗ

ОХРИМЕЦЬ БОГДАН ОЛЕКСАНДРОВИЧ

2022 р.

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

I. РЕЄСТРАЦІЙНА ФОРМА

№	Назва поля	Вміст поля
1	Назва роботи	Кваліфікаційна магістерська робота
2	УДК	336.717.18:330.131.7
3	Автор (ПІБ)	Охрімець Богдан Олександрович
4	Дата (рік, місяць, день)	1999.10.30
5	Факультет	Економічний
6	Спеціальність	Фінанси, банківська справа та страхування
7	Освітня програма	Магістер
8	Кафедра (шифр, назва)	Банківської справи та страхування
9	Форма навчання	Денна
10	Тема кваліфікаційної магістерської роботи	Управління кредитним ризиком комерційного банку
11	Керівник (ПІБ, науковий ступінь, вчене звання)	Костюк Вікторія Анатоліївна к.е.н., доцент
12	Ключові слова	Кредит, Ризик, Банк, Прибуток, Фінанси, Розвиток, Управління. В першому розділі дипломної роботи викладені теоретичні аспекти управління кредитним ризиком. В другому розділі проведено аналіз діючої практики використання методів мінімізації кредитного ризику в АТ «ПриватБанк».
13	Анотація (до 300 символів)	Третій розділ роботи висвітлює шляхи вдосконалення та перспективи розвитку діяльності банку у сфері управління кредитним ризиком.

НУБІП У

Практична цінність дипломної роботи полягає в обґрунтуванні реальних шляхів удосконалення управління кредитним ризиком в досліджуваному банку з метою забезпечення його стабільності, які можуть бути практично застосовані в інших банках.

НУБІП У

України

Кваліфікаційна магістерська робота, яка подана на плагіат в електронному вигляді повністю відповідає роздрукованому примірнику.

НУБІП У

України

Магістр _____

Охрімець Б. О.

(підпис)

(ПІБ)

Керівник КМР _____

Костюк В. А.

(підпис)

(ПІБ)

НУБІП У

України

НУБІП У

України

НУБІП У

України

НУБІП У

України

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ
Економічний факультет

ДУПУСКАЄТЬСЯ ДО ЗАХИСТУ
Завідувач кафедри банківської
справи та страхування

Худолій Л.М.

(підпис)

2022 р.

МАГІСТЕРСЬКА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на тему
«Управління кредитним ризиком комерційного банку»

Спеціальність 072 – «Фінанси, банківська справа та страхування»

(код і назва)

Магістерська програма Банківська справа

(назва)

Програма підготовки освітньо-професійна

(освітньо-професійна або освітньо-наукова)

Гарант магістерської програми

д.е.н. проф.

(науковий ступінь та вчене звання)

Науковий керівник

к.е.н, доцент

(науковий ступінь та вчене звання)

Виконав(ла)

(підпис)

Худолій Л.М.

(підпис)

(ПІБ)

Костюк В.А.

(підпис)

(ПІБ)

Охрімecь Б.О.

(підпис)

(ПІБ студента)

Київ – 2022

2022 р.

ЗАВДАННЯ

до виконання магістерської кваліфікаційної роботи студенту

Охрімець Богдан Олександрович

(прізвище, ім'я, по-батькові)

Спеціальність (напрямок підготовки) 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

(код і назва)

Тема магістерської кваліфікаційної роботи: «Управління кредитним ризиком комерційного банку»

Затверджена наказом ректора НУБіП України від 11.10.2021 р. № 1699 "С"

Термін подання завершеної роботи на кафедру 2022.11.07

(рік, місяць, число)

Вихідні дані до магістерської кваліфікаційної роботи: нормативно-правова база, наукова та періодична література, дані фінансової звітності АТ «ПриватБанк», літературні джерела.

Перелік питань, що підлягають дослідженню:

1. Теоретичні аспекти управління доходами і витратами банку
2. Аналіз управління доходами і витратами (на прикладі АТ «ПриватБанк»)
3. Напрями удосконалення управління доходами та прибутковістю комерційного банку

Дата видачі завдання: «11» жовтня 2021

Керівник
випускної
бакалаврської роботи

Костюк В.А.

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Завдання прийняв до
виконання

(підпис)

Охрімець Б.О.
(прізвище та ініціали студента)

РЕФЕРАТ

Магістерська робота на тему «Управління кредитним ризиком комерційного банку» (на прикладі АТ «ПриватБанк») містить 119 сторінок, 16 таблиць, 2 рисунків, 2 формули, 14 додатків. Список використаних джерел нараховує 70 найменування.

Актуальність роботи. Актуальність теми магістерської роботи полягає в вагомості проведення оцінки доходів і витрат банку тому що стабільність економіки в значній мірі залежить від стабільності банківських установ, яка в свою чергу визначається оцінкою фінансового результату їх діяльності.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних і практичних положень щодо процесів формування доходів та витрат банку.

Мета полягає в аналізі управління доходів і витрат комерційних банків та пошук шляхів і методів їх оптимізації.

Методологія дослідження. Використані наступні методи досліджень: метод використання абсолютних і відносних показників; метод порівняння - для визначення причин та ступеню впливу динамічних змін і відхилень по статтях на прибутковість операцій банку; балансовий метод - для визначення співвідношень, пропорцій груп взаємозалежних економічних показників, метод табличного відображення аналітичних даних - для сприйняття аналітичної інформації про досліджувані явища.

В першому розділі висвітлено теоретичні аспекти управління доходами і витратами банку, розглянуто сутність і види доходів та витрат, висвітлені аспекти оперативного управління доходами і витратами.

В другому розділі проаналізовано фінансовий стан досліджуваного банку, ефективність управління доходами та витратами банку, оцінено ефективність управління комерційним банком.

В третьому розділі наведено напрямки підвищення прибутковості банку в умовах нестабільного зовнішнього середовища, наведені шляхи оптимізації витрат банку.

Ключові слова. Кредит, Ризик, Банк, Прибуток, Фінанси, Розвиток, Управління.

НУБІП України

ВСТУП

1. Теоретичні основи управління кредитним ризиком комерційного банку

1.1 Загальна характеристика банківських ризиків

1.2 Кредитний ризик як невід’ємна частина банківських ризиків

1.3 Методичні підходи щодо управління кредитним ризиком

2. Аналіз управління кредитним ризиком на прикладі АТ «ПриватБанк»

2.1 Фінансово-економічна характеристика АТ «ПриватБанк»

2.2 Оцінка кредитоспроможності потенційного позичальника банку

2.3 Аналіз методів зниження кредитного ризику в банку

3. Напрями удосконалення діяльності банку у сфері управління кредитними ризиками

3.1 Адаптація зарубіжного досвіду управління кредитним ризиком в Україні

3.2 Заходи щодо способів мінімізації кредитного ризику в банку

3.3 Формування та використання резерву для відшкодування втраг в процесі кредитування

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ДОДАТКИ

НУБІП України

ВСТУП

НУБІП України

Кредитні операції – це найбільша частка активів банку й найдоходливіша стаття банківського бізнесу. У результаті кредитної діяльності утворюється основна частка чистого прибутку, з якого формуються фонди банку. Водночас із структурою і якістю кредитного портфеля пов'язаний основний з ризиків, на які може наражатися банк у процесі операційної діяльності, – кредитний ризик.

НУБІП України

Кредитний ризик - це основний вид фінансових ризиків, поява якого спричинена несвоєчасним виявленням проблемних кредитів і недостатністю створених під них резервів, недосконалістю кредитного контролю у банках. Підвищення інтересу до оцінки даного ризику пов'язано зі зростанням обсягів кредитних портфелів банків, зниженням рентабельності в банківській сфері, що спонукає банки приймати на себе високі кредитні ризики.

НУБІП України

Проблема неповернення банківських кредитів та зростання обсягів простроченої заборгованості пов'язана не тільки зі зміною зовнішніх умов функціонування банківської системи України, а й недосконалістю методів регулювання кредитного ризику: неадекватною оцінкою параметрів позик, недостатнім використанням інструментів та механізмів випереджуючого виявлення проблемних кредитів.

НУБІП України

Мінімізація кредитного ризику дає змогу не лише запобігти можливим втратам банку від кредитної діяльності, а й не допустити виникнення серйозних проблем із ліквідністю та платоспроможністю. Це зумовлює актуальність проблеми управління кредитними ризиками в сфері банківського бізнесу і необхідність вдосконалення існуючих і впровадження нових методик оцінок та управління ним.

НУБІП України

Мета даної роботи - проведення аналізу менеджменту кредитного ризику банку АТ «ПриватБанк» і надання рекомендаційних заходів щодо його мінімізації.

НУБІП України

Для досягнення мети даної роботи визначено завдання:

Для досягнення мети даної роботи визначено завдання:

дати загальну характеристику банківським ризикам, зокрема і кредитному ризику;

– визначити методичні підходи щодо управління кредитним ризиком;

– провести аналіз фінансово-економічного стану АТ «ПриватБанк»;

оцінити кредитоспроможність потенційного позичальника банку;

– провести діагностику управління кредитним ризиком в діяльності комерційного банку;

– проаналізувати зарубіжний досвід управління кредитним ризиком та можливості його адаптації в Україні;

запропонувати свої шляхи мінімізації кредитного ризику в банку

Предметом дослідження є теоретико-методичні і практичні аспекти управління кредитним ризиком комерційного банку.

Об'єктом дослідження є процес управлінням кредитним ризиком в АТ «ПриватБанк».

У процесі роботи використовувалися такі методи досліджень:

– аналіз (під час проведення загальноекономічного аналізу діяльності банку, аналізу кредитного ризику банку, аналіз методів зниження кредитного ризику в банку);

– синтез (під час формулювання загального висновку про фінансовий стан банку, про схильність банку до ризику);

– спостереження (відслідковування зарубіжних методів зниження кредитного ризику);

коєфіцієнтного та факторного аналізу;

статистичного та динамічного аналізу.

Магістерська робота складається із вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел.

В першому розділі дипломної роботи викладені теоретичні аспекти управління кредитним ризиком.

В другому розділі проведено аналіз діючої практики використання методів мінімізації кредитного ризику в АТ «ПриватБанк».

Третій розділ роботи висвітлює шляхи вдосконалення та перспективи розвитку діяльності банку у сфері управління кредитним ризиком.

Практична цінність дипломної роботи полягає в обґрунтуванні реальних шляхів удосконалення управління кредитним ризиком в досліджуваному банку з метою забезпечення його стабільності, які можуть бути практично застосовані в інших банках.

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

РОЗДІЛ I

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМ РИЗИКОМ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ

1.1 Загальна характеристика банківських ризиків

Ризик є складовою банківської діяльності, оскільки для неї, як і для будь-якої фінансово-економічної діяльності, характерним є високий рівень залежності прийняття управлінських рішень від впливу значної кількості факторів та дій контрагентів, котрі важко передбачити з необхідною точністю.

Саме з невизначеністю, або з імовірнісними процесами, зумовленими важкістю точного передбачення перебігу подій у майбутньому, як правило, пов'язується виникнення ризику.

Як економічна категорія ризик виник з появою товарно-грошових відносин і відображає подію, яка може відбутися або ні. До того ж, для події, що відбулася, можливі три варіанти економічного результату: позитивний (вигода, прибуток), нульовий (результат не змінився), від'ємний (збиток, втрата).

В господарській та фінансово-економічній діяльності суб'єкта, як зазначено у Фінансовому словнику, під ризиком розуміють усвідомлену можливість небезпеки виникнення непередбачених втрат очікуваного прибутку, майна, грошей у зв'язку з випадковими змінами умов економічної діяльності, несприятливими обставинами. Вимірюють частотою, ймовірністю виникнення того чи іншого рівня втрат.

Якщо перевести поняття ризику в площину фінансових категорій, до яких належить і банківська діяльність, можна сказати, що ризик - це ймовірність виникнення збитків, втрат або недоотримання прибутку порівняно з прогнозним варіантом.

Підвищена увага до поняття ризику в банківській практиці цілком виправдана, оскільки виконуючи роль фінансових посередників в економічній системі, банківські установи переважно здійснюють свої операції за рахунок коштів клієнтів. Формування ресурсної бази шляхом запозичення та залучення

коштів від юридичних та фізичних осіб вимагає від банків підвищеної надійності та високого рівня суспільної довіри. Крім цього, банки - це «кровеносна система» економіки. Вони тісно пов'язані з усіма її сферами, тому банкрутство навіть одного великого банку може викликати «ланцюгову реакцію» банкрутств багатьох банків (бо банки, як і їхні клієнти, пов'язані між собою). Цей факт негативно вплине на стан усієї економіки.

При дослідженні поняття “банківський ризик” у більшості випадків вчені намагаються адаптувати визначення категорії “ризик” до специфічних умов його виникнення у банківській діяльності. З огляду на це не може існувати істотних відмінностей у підходах, які застосовуються в обох випадках. Так, наприклад, Л. Бондаренко у своєму дослідженні розрізняє шість підходів до визначення поняття “банківський ризик”:

- як ймовірність відхилення від очікуваного результату;
- загроза втрат;
- ймовірність отримання як збитків, так і прибутку;
- невпевненість передбачення результату;
- ситуативна характеристика діяльності банку, що відображає невизначеність її результату;

- діяльність банку, пов'язана з подоланням невизначеності.

Причинами виникнення банківських ризиків є:

- стан економіки країни (падіння виробництва, рівень інфляції, нестійкість підприємств фінансова);
- стан банківської системи (низький рівень капіталізації, зниження прибутковості банківських операцій, рівень менеджменту та ін.);
- недосконалість банківського законодавства;
- місце банку на фінансовому ринку і рівень конкуренції серед банків;

- стан клієнтської бази банку;
- незадовільний менеджмент банку.

Враховуючи зазначене вище, можна сформулювати наступне визначення банківських ризиків: це – кількісно оцінена ймовірність невідповідності

обсягових, просторових та часових параметрів фінансових потоків банку оцінюваним; яка формується у результаті цілеспрямованої дії або бездіяльності зацікавлених суб'єктів економічних відносин, що відбивається на зміні його фінансового стану та динаміки розвитку.

Кращому розумінню ризиків в банківській діяльності, виявленню найбільш характерних рис тих, чи інших видів, сприяє класифікація банківських ризиків, на основі якої розробляються та застосовуються механізми управління ними за певних умов.

Так, Національний банк України в Методичних вказівках з інспектування банків "Система оцінки ризиків" з метою здійснення банківського нагляду виділив дев'ять категорій ризику, а саме: кредитний, ліквідності, зміни відсоткової ставки, ринковий, валютний, операційно-технологічний, репутації, юридичний та стратегічний. Ці категорії не розглядаються регулятором як взаємовиключні: Національний банк визнає, що "будь-який продукт або послуга може наражати банк на декілька ризиків", проте для зручності аналізу їх рекомендується виявляти та оцінювати окремо.

Кредитний ризик - це наявний або потенційний ризик для надходжень та капіталу, який виникає через неспроможність сторони, що взяла на себе зобов'язання, виконати умови будь-якої фінансової угоди із банком (його підрозділом) або в інший спосіб виконати взяті на себе зобов'язання.

Ризик ліквідності визначається як наявний або потенційний ризик для надходжень та капіталу, який виникає через неспроможність банку виконати свої зобов'язання в належні строки, не зазнавши при цьому неприйнятних втрат. Ризик ліквідності виникає через нездатність управляти незапланованими відтоками коштів, змінами джерел фінансування та/або виконувати позабалансові зобов'язання.

Ризик зміни процентної ставки - це наявний або потенційний ризик для надходжень або капіталу, який виникає внаслідок несприятливих змін процентних ставок. Цей ризик впливає як на прибутковість банку, так і на економічну вартість його активів, зобов'язань та позабалансових інструментів.

Ринковий ризик - це наявний або потенційний ризик для надходжень та

капіталу, який виникає через несприятливі коливання вартості цінних паперів та товарів і курсів іноземних валют за тими інструментами, які є в торговельному портфелі.

Валютний ризик - це наявний або потенційний ризик для надходжень і капіталу, який виникає через несприятливі коливання курсів іноземних валют та цін на банківські метали. Його можна поділити на такі ризики, як ризик трансакції, ризик перерахунку з однієї валюти в іншу (трансляційний ризик), економічний валютний ризик.

Операційно-технологічний ризик - це потенційний ризик для існування банку, що виникає через недоліки корпоративного управління, системи внутрішнього контролю або неадекватність інформаційних технологій і процесів оброблення інформації з точки зору керованості, універсальності, надійності, контрольованості і безперервності роботи.

Ризик репутації - це наявний або потенційний ризик для надходжень та капіталу, який виникає через несприятливе сприйняття іміджу фінансової установи клієнтами, контрагентами, акціонерами (учасниками) або органами нагляду. Це впливає на спроможність банку встановлювати нові відносини з контрагентами, надавати нові послуги або підтримувати існуючі відносини.

Юридичний ризик - це наявний або потенційний ризик для надходжень та капіталу, який виникає через порушення або недотримання банком вимог законів, нормативно-правових актів, угод, прийнятої практики або етичних норм, а також через можливість двозначного їх тлумачення.

Стратегічний ризик - це наявний або потенційний ризик для надходжень та капіталу, який виникає через неправильні управлінські рішення, неналежну реалізацію рішень і неадекватне реагування на зміни в бізнес-середовищі. Цей ризик виникає внаслідок несумісності стратегічних цілей банку, а також - розроблених бізнес-стратегій та задіяних ресурсів для досягнення цих цілей, якості їх реалізації.

У цілому дослідження існуючих підходів до класифікації банківських ризиків дозволяє виділити основні класифікаційні ознаки, що переважно

використовуються у банківській практиці, узагальнення яких подано у
табл. 1.1.

Таблиця 1.1.

ОСНОВНІ КЛАСИФІКАЦІЙНІ ОЗНАКИ ГРУПУВАННЯ БАНКІВСЬКИХ РИЗИКІВ

Класифікаційна ознака	Групування банківських ризиків
За джерелами виникнення	Внутрішні ризики і зовнішні ризики
Сфера впливу (або фактори виникнення банківських ризиків)	Політичні, соціальні, економічні, форс-мажорні
Характер об'єкта вид діяльності, різновид операцій	Ризики основної та ризики допоміжної діяльності Ризики активних та ризики пасивних операцій Балансові та позабалансові ризики. Кредитний, депозитний, операційний, валютний, відсотковий та інші
Специфіка клієнтів банку	Ризики, пов'язані з дрібними, середніми та великими клієнтами Пов'язані з галузевою структурою клієнтів
Характер впливу ризику на стійкість розвитку банку	Ризик ліквідності, втрати платоспроможності, капітальної стабільності
Розподіл ризику в часі	Ретроспективні, поточні та перспективні
Метод оцінки ризику	Комплексні та індивідуальні ризики
Рівень банківського ризику	Низькі, помірні та повні ризики
Можливість управління банківськими ризиками	Відкриті (контрольовані) та закриті ризики
За можливістю передбачення	Прогнозовані та непрогнозовані ризики
За можливістю страхування	Ризики, що можуть та які не можуть бути застраховані

Підсумовуючи представлені результати дослідження, можна визначити такі основні сутнісні аспекти розкриття змісту категорії “ризик”

– об'єктивно-суб'єктивний характер,

– в основі ризику лежить імовірність ризикової економічної

діяльності;

ризик притаманний всім процесам і видам економічних відносин незалежно від того, є вони активними чи пасивними;

– негативні наслідки ризику, що виявляються у зростанні витрат та

– недоотриманні доходів, можуть бути частково усунені за допомогою управлінських заходів;

– більшість ситуацій, яким притаманний ризик, є дуже важко прогнозованими та контрольованими, тому усунути ризик повністю майже неможливо;

– відсутність ризику гальмує розвиток кожної системи, оскільки знижує її динамічність та ефективність.

Отже, проблема виникнення ризиків в банківській діяльності існуватиме завжди: висока доходність неодмінно супроводжується підвищеним ризиком.

В практиці банків виникає велика кількість різноманітних ризиків. Але оскільки кредити залишаються найприбутковішими банківськими активами, серед усіх різновидів ризиків у банківській діяльності кредитний ризик є для неї визначальним.

1.2 Кредитний ризик як невід'ємна частина банківської діяльності

У словнику фінансових термінів наведено узагальнене визначення кредитного ризику як ризику втрат, пов'язаних із погіршенням стану дебітора, контрагента за угодою, емітента цінних паперів, що вказує на те, що сфери виникнення кредитного ризику не обмежуються тільки процесом банківського кредитування. Сутність кредитного ризику можна охарактеризувати як ситуацію, в якій контрагент операції не може або не хоче виконати зобов'язання, що виникли в момент укладення фінансової угоди.

Переважна більшість сучасних науковців у роботах, присвячених дослідженню сутності кредитного ризику, дотримується зазначеного традиційного підходу, лише конкретизуючи у поданих визначеннях, порушення яких саме умов кредитування призводить до виникнення

кредитного ризику. При цьому основними такими умовами є обсяги та час повного повернення боргу. Так, наприклад, О. Євтух визначає кредитний ризик як ризик неповернення у встановлений термін основного боргу та процентів за позичкою, що належать кредитору, а В. Романов – як ризик того, що учасник-контрагент не виконує своїх зобов'язань у повному обсязі та на визначену дату, або на інший час після визначеного терміну. Так, у положенні Національного банку України “Про порядок формування та використання резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями”

кредитний ризик трактується як ризик невиконання позичальником зобов'язань за кредитними операціями банку, тобто ризик того, що сплата відсотків та основної суми боргу здійснюватиметься з відхиленням від умов кредитної угоди або взагалі не буде проводитися.

У той же час деякі науковці при визначенні сутності кредитного ризику виходять з його позиціювання як різновиду фінансового ризику, що супроводжує процес кредитування. У рамках цього підходу кредитний ризик розглядається як ймовірність зменшення вартості частини активів у вигляді суми виданих кредитів або зниження прибутковості від цієї частини активів значно нижче очікуваного рівня.

Аналізуючи нормативні документи, можна виділити два трактування терміна “кредитний ризик”. У Положенні Національного банку України “Про порядок формування та використання резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями” кредитний ризик трактується як “ризик невиконання позичальником зобов'язань за кредитними операціями банку, тобто ризик того, що сплата позичальником відсотків і основного боргу за кредитними операціями проводитиметься з відхиленнями від умов кредитної угоди або взагалі не проводитиметься”.

Ширше визначення кредитних ризиків наведено у методичних вказівках Національного банку України з інспектування банків “Система кількісної оцінки ризиків”: кредитний ризик – це “наявний або потенційний ризик для надходжень та капіталу, який виникає через неспроможність сторони, що взяла на себе зобов'язання, виконати умови”.

Отже, підсумовуючи викладене вище, можна зробити висновок, що кредитний ризик супроводжує весь комплекс кредитних відносин, які виникають у процесі здійснення певної кредитної угоди та надання позики потенційному клієнтові банку. Враховуючи вище зазначене, можна виділити елементи кредитного ризику (Рис. 1.1.).

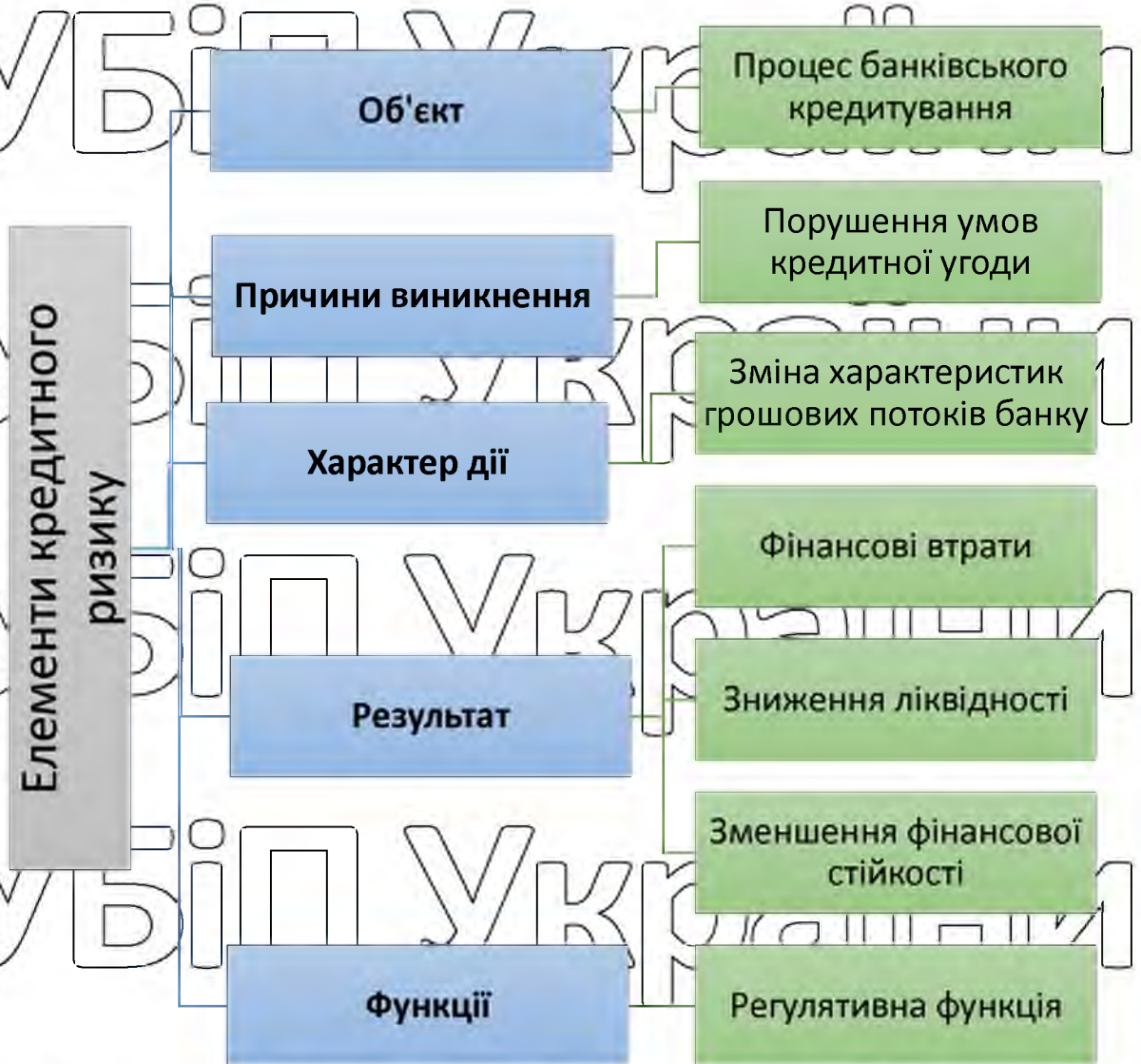

Рис. 1.1. Елементи поняття «кредитний ризик»

У представленій схемі головним моментом є саме розуміння об'єкта, з яким пов'язується виникнення кредитного ризику банку, як всього взаємопов'язаного комплексу етапів процесу банківського кредитування, основою цінності якого є необхідність забезпечення надійності та прибутковості кредитних операцій банку. Отже, відповідно, виникнення процесу банківського кредитування в сучасному його розумінні природно

пов'язане із управлінням кредитним ризиком, який, у свою чергу, є зворотною стороною головної мети кредитних операцій банків – прибутковості. Підвищення доходності супроводжується зростанням ризику. З урахуванням цього до певної міри хибною є думка, що об'єктом кредитного ризику є кредитна операція.

Кредитний ризик присутній в усіх видах діяльності банку, де результат залежить від діяльності контрагента, емітента або позичальника. Він виникає кожного разу, коли банк надає кошти, бере зобов'язання про їх надання, інвестує кошти або іншим чином ризикує ними відповідно до умов реальних чи концептуальних угод незалежно від того, де відображається операція - на балансі чи поза балансом. Інакше кажучи, ідеться про невпевненість банку в тому, що позичальник буде спроможним і збереже намір виконати свої зобов'язання згідно з умовами угоди, у результаті чого виникає ймовірність збитків за кредитною операцією.

Зокрема, і сутність стратегії кредитного ризику полягає в тому, що кожного разу, коли банк прагне придбати прибутковий актив (у вигляді позички), він бере на себе ризик того, що позичальник може виявитися неплатоспроможним, тобто не зможе (чи не схоче) своєчасно погасити основну суму боргу й відсотки, і при цьому банку не вдасться скористатися забезпеченням позики.

Використовуючи поняття кредитного ризику щодо кредитної операції, слід розрізнити терміни:

- індивідуальний кредитний ризик (ризик конкретного позичальника, ризик за конкретною кредитною угодою);
- портфельний кредитний ризик (ризик портфеля).

Індивідуальний кредитний ризик – це ймовірність того, що позичальник не зможе виконати свої зобов'язання перед банком щодо повернення боргу згідно з угодою, а банк при цьому не зможе своєчасно і в повному обсязі скористатись забезпеченням позики для покриття можливих втрат.

З поняттям індивідуального кредитного ризику пов'язують кредитний ризик щодо позичальника та кредитний ризик щодо способу забезпечення кредиту.

Кредитний ризик щодо позичальника це об'єктивно-суб'єктивна економічна категорія, яка пов'язана з подоланням невизначеності та конфліктності в ситуації вибору й відображає міру (ступінь) того, що позичальник може не виконати своїх зобов'язань перед банком щодо повернення боргу згідно з умовами кредитного договору з урахуванням впливу керованих і некерованих чинників, прямих і зворотних зв'язків.

Кредитний ризик щодо способу забезпечення відображає ступінь того, на скільки банку не вдається своєчасно і в повному обсязі скористатись забезпеченням позики для покриття можливих втрат.

Кредитний ризик за всім портфелем – це середньозважена величина ризиків за всіма угодами кредитного портфелю, де вагами виступають питомі ваги сум угод у загальній сумі кредитного портфеля. Під кредитним портфелем при цьому розуміють сукупність усіх позик, наданих банком з метою одержання прибутку.

Джерелом портфельного кредитного ризику є сукупна заборгованість банку за операціями, яким притаманий кредитний ризик, кредитний портфель, портфель цінних паперів, портфель дебіторської заборгованості, тощо.

Важливе значення для одержання всебічної характеристики кредитних ризиків має науково-обгрунтована класифікація. В економічній літературі можна зустріти різні варанти класифікацій кредитних ризиків. Найбільш поширений підхід науковців до класифікації, наведений у таблиці 1.2.

Таблиця 1.2.

КЛАСИФІКАЦІЯ КРЕДИТНИХ РИЗИКІВ

Ознаки класифікації	Види кредитних ризиків
За сфери виникнення	Зовнішнього середовища: політичні, соціальні, законодавчі, економічні,

НУБІП	форс-мажорні. Внутрішнього середовища: недосконалість систем управління, технічні
За рівнем прийняття рішень	Макроекономічні на рівні банківської установи відповідальної особи
За рівнем прогнозованості	Прогнозовані, не прогнозовані
За причинами виникнення	Об'єктивні, суб'єктивні
За типами розвитку	Виправдані, не виправдані
За розмірами втрат	Незначні, великі, критичні
За методом подолання	Індивідуальні, спільні
За методом мінімізації	Уникнення ризику, зниження рівня ризику, передача (страхування), взаємозалік ризику, прийняття (поглинання) ризику
За типами аналізу	Кількісні, якісні

Як бачимо з даної таблиці, виникнення кредитного ризику пов'язане із цілою низкою факторів. Він залежить від екзогенних факторів (тобто “зовнішніх”, пов'язаних із станом економічного середовища, кон'юнктурою) і ендогенних факторів (“внутрішніх”, викликаних помилковими діями самого банку). Можливості управління зовнішніми факторами обмежені, хоча своєчасними діями банк може в певній мірі пом'якшити їх вплив і попередити великі втрати.

Для зменшення величини кредитних ризиків у банках застосовується їх оцінка, яка повинна враховувати джерела виникнення таких ризиків. Загальна характеристика джерел кредитних ризиків, пов'язаних з позичальниками, предметами застави, змінами в економічній системі, форс-мажорними обставинами тощо наведена у таблиці 1.3.

Таблиця 1.3.

ХАРАКТЕРИСТИКА ДЖЕРЕЛ КРЕДИТНОГО РИЗИКУ

Назва ризику	Характеристика джерела
1. Ризик, пов'язаний із позичальником (гарантом, страховиком):	
1.1. Об'єктивний (фінансових можливостей)	– Нездатність позичальника (гаранта, страховика) виконати свої зобов'язання за рахунок поточних грошових надходжень чи від продажу активів
1.2. Суб'єктивний (репутації)	– Репутація позичальника (гаранта, страховика) в діловому світі, його відповідальність і готовність виконати взяті зобов'язання
1.3. Юридичний	– Недоліки в складанні і оформленні кредитного договору, гарантійного листа, договору страхування
2. Ризик, пов'язаний із предметом застави:	
2.1. Ліквідності	– Неможливість реалізації предмета застави
2.2. Кон'юнктурний	– Можливе знецінення предмета застави за період дії кредитної угоди
2.3. Загибелі	– Загибель предмета застави
2.4. Юридичний	– Недоліки в складанні і оформленні договору застави
3. Системний ризик	– Зміни в економічній системі, які можуть здійснити вплив на фінансовий стан позичальника
4. Форс-мажорний ризик	– Землетруси, повені, катастрофи, смерчі, страйки, військові дії

Слід зазначити, що більшість комерційних банків України до недавнього часу при оцінці кредитного ризику за конкретною угодою враховували лише одне із можливих його джерел - фінансові можливості позичальника (об'єктивний ризик, пов'язаний із позичальником). Практика ж показує, що значна кількість позичальників не повертають кредити не тому, що потрапили

в скрутне фінансове становище, а тому, що вони просто не хочуть цього робити.

В таких випадках банк змушений подавати до суду на позичальника за невиконання ним умов кредитного договору. І тут банк може зіткнутися ще з однією неприємністю. Суд може відмовити йому в задоволенні позову з причини недосконалого складання і оформлення кредитного договору.

Це саме стосується й інших юридичних угод, які укладаються в процесі кредитування (договір застави, гарантійний лист, договір страхування). Все це свідчить про те, що під час оцінки ризику за конкретною кредитною угодою краще необхідно враховувати юридичний ризик.

Щодо об'єктивного ризику, пов'язаного із позичальником, слід зауважити і на те, що проблеми із погашенням позичок виникають не раптово, існують певні причини і тенденції, які можна вважати "сигналами" майбутніх проблем.

Однією з них — банкрутство позичальника. Основними причинами банкрутства позичальників є:

- недоліки в управлінні;
- відсутність ефективних систем управлінської інформації;
- нездатність реагувати на зміни умов ринків і конкуренцію;
- концентрація на нереалістичних проєктах з урахуванням розміру підприємства;
- перебільшення власних можливостей, тобто дуже швидке розширення при відсутності адекватних ресурсів;
- нестача акціонерного капіталу;
- висока частка позикових коштів.

До "сигналів далекого сповіщення", що свідчать про неблагополуччя позичальника, можна віднести: скорочення оборотів коштів на рахунках, прохання відстрочити виплати по раніше пролонгованих позиках (після другої пролонгації, як показує практика, кредит треба негайно переводити в розряд проблемних), активність, що зростає в управлінні рахунком і інші.

Для банку, що видав позику індивідуальному позичальнику, попереджувальними сигналами неблагополуччя служать також:

– постійне використання клієнтом овердрафту (різновид моментального кредиту) на граничному рівні;

– систематичне перевищення лімітів кредитування;

– труднощі погашення позики; затримки з сплатою процентів або основної суми боргу;

– несприятливі тенденції зміни фінансових коефіцієнтів (недостача ліквідних активів, підвищення частки позикових коштів);

– "тиск" на прибуток (великі знижки при платежах готівкою і в короткі терміни); несплата податків;

– невчасне надання оперативної і достовірної фінансової інформації і інше.

Нині, коли ведуться розмови про реформу податкового законодавства, підвищеним є системний ризик - ймовірність виникнення ланцюга неплатежів серед дебіторів банку, що може призвести до зняження платоспроможності банку.

При кредитуванні окремих галузей слід враховувати і форс-мажорний ризик. Це стосується, зокрема, вугільної промисловості, де ще досить часто виникають страйки, і сільського господарства, де можливі втрати врожаю через несприятливі погодні умови тощо.

Крім наведених факторів, джерел, причин спонукати виникненню кредитного ризику у банківській діяльності можуть:

– недостатність знань законів банківської діяльності, що не дає змоги ефективно управляти нею;

– невизначеність цілей і критеріїв;

– наявність неповної інформації, приховування інформації, нестача інформації;

– брак часу для повної оцінки ситуації;

– елемент випадковості;

недосконалість державних регуляторів.

Узагальнюючи викладений вище матеріал, кредитний ризик можна визначити як кількісно оцінену можливість невідповідності очікуванню обсягових, просторових та часових параметрів фінансових потоків, пов'язаних з поверненням тіла кредитів та відсотків за ними, у результаті цілеспрямованого або стихійного порушення порядку здійснення процесу банківського кредитування, яка призводить до зміни фінансового стану та динаміки розвитку банку.

У зв'язку з тим, що кредитний ризик є основним стримуючим чинником перерозподілу акумульованих банком грошових коштів у реальне виробництво, найбільше значення набуває створення адекватного фінансового механізму управління кредитним ризиком.

1.3 Методичні підходи щодо управління кредитним ризиком

Управління ризиком — це процес прийняття рішень і здійснення заходів, спрямованих на забезпечення мінімально можливого ризику. Мета управління ризиком — завчасне передбачення (прогнозування) ризику, виявлення чинників, що впливають на ситуацію, вживання відповідних заходів щодо їхнього відповідного впливу.

Підвищення якості та ефективності управління кредитним ризиком банків на будь-якій стадії економічного циклу вимагає формування певного набору дієвих інституціональних та методичних (в тому числі програмних, автоматизованих) компонентів, інтеграційна взаємодія яких дозволить отримувати управлінську інформацію належної якості, необхідну для прийняття адекватних рішень, пов'язаних з ризиком.

Проблема зниження кредитного ризику великою мірою залежить від досконалості застосовуваних банком методів його оцінювання. Ці методи можуть бути уніфіковані лише до певної міри, адже кожен банк має власну клієнтуру, свій сегмент ринку, галузеву специфіку, конкретні можливості.

Обрані банком методи мають максимально врахувати ці особливості і втілювати диференційований підхід до оцінки кредитного ризику, адже

показники, за якими оцінюється діяльність одних позичальників, можуть бути зовсім неприйнятними для інших. Водночас мінімальний рівень уніфікації методики аналізу кредитного ризику необхідний, адже це допомагає банкам розробити власну систему підтримки управлінських рішень щодо надання позичок і забезпечує заданий рівень якості кредитного портфеля банку.

Пошук оптимального співвідношення між уніфікацією та дифереціацією у підходах до оцінки кредитного ризику здійснюється у вітчизняній банківській практиці. Дифереціація забезпечується через кредитну політику, яку кожен банк формує з огляду на свою стратегію та на

власний розсуд, а уніфікація – через регулюючі банківську діяльність законодавчі документи, одним з яких є «Методичні рекомендації щодо організації та функціонування систем ризик-менеджменту в банках України».

Управління кредитним ризиком банку здійснюється на двох рівнях відповідно до причин його виникнення – на рівні кожної окремої позички та на рівні кредитного портфеля в цілому.

До методів управління ризиком кредитного портфеля банку належать: диверсифікація, лімітування, створення резервів для відшкодування втрат за кредитними операціями комерційних банків, сек'юритизація. Етапи

управління кредитним ризиком на портфельному рівні відображені в таблиці 1.4.

Таблиця 1.4.

ХАРАКТЕРИСТИКА ЕТАПІВ УПРАВЛІННЯ ПОРТФЕЛЬНИМ КРЕДИТНИМ РИЗИКОМ БАНКУ

Етапи управління кредитним ризиком	Особливості змісту етапів управління
Ідентифікація факторів кредитного ризику	Ризик проявляється наслідками невиконання позичальниками зобов'язань за кредитними операціями
Кількісна оцінка	Групування виданих кредитів за ризиковими

кредитного ризику

класами для розрахунку ймовірності збитків:

- за рівнем кредитного ризику;
- за ознакою взаємозв'язку позичальників між собою (діють в одному секторі економіки, в одному регіоні, належать одному власнику, пов'язані відносинами «постачальник – споживач»)

Вибір способу мінімізації

Здійснюється вибір з таких інструментів

кредитного ризику

зниження рівня кредитного ризику:

- диверсифікація;
- створення резервів для покриття можливих збитків;
- установлення лімітів;
- страхування

Контроль зміни рівня кредитного ризику

Оцінка портфеля за поточною вартістю, відстеження рівнів ризику щодо наближення до критичних рівнів

Необхідність проведення аналізу портфельного кредитного ризику, зумовлена так званим ефектом концентрації ризику. Традиційно фахівці з управління ризиком оцінювали ризик концентрації інтуїтивно на основі лімітування кредитів для одного або групи зв'язаних позичальників, обсягів вкладень у певну галузь або групу взаємозв'язаних галузей.

Так, з метою диверсифікації найбільш істотних кредитних ризиків на агрегованому (портфельному) рівні управління ризиками здійснюється встановленням лімітів(нормативів) та обмежень кредитного ризику, що приймається банком.

В Україні встановлені такі нормативи для мінімізації кредитного ризику:

а) *Норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента Н7* визначається як співвідношення суми всіх вимог банку до цього контрагента та всіх позабалансових зобов'язань, виданих банком щодо цього контрагента (або групи пов'язаних контрагентів), до регулятивного капіталу банку.

Нормативне значення нормативу не має перевищувати 25 відсотків.

б) *Норматив великих кредитних ризиків Н8.*
Кредитний ризик, що прийняв банк на одного контрагента або групу пов'язаних контрагентів вважається великим, якщо сума всіх вимог банку до цього контрагента або групи пов'язаних контрагентів і всіх позабалансових зобов'язань, наданих банком щодо цього контрагента або групи пов'язаних контрагентів, становить 10 відсотків і більше регулятивного капіталу банку.

Норматив великих кредитних ризиків визначається як співвідношення суми всіх великих кредитних ризиків, наданих банком щодо всіх контрагентів або груп пов'язаних контрагентів, з урахуванням усіх позабалансових зобов'язань, виданих банком щодо цього контрагента або групи пов'язаних контрагентів, до регулятивного капіталу банку.

Нормативне значення нормативу Н8 не має перевищувати 8-кратний розмір регулятивного капіталу банку.

в) *Норматив максимального розміру кредитів, гарантій та поручительств, наданих одному інсайдеру (Н9),* визначається як співвідношення суми всіх зобов'язань цього інсайдера (або групи пов'язаних інсайдерів) перед банком і всіх позабалансових зобов'язань, виданих банком щодо цього інсайдера, та статутного капіталу банку.

Нормативне значення нормативу Н9 не має перевищувати 5 відсотків.

г) *Норматив максимального сукупного розміру кредитів, гарантій та поручительств, наданих інсайдерам Н10,* визначається як співвідношення сукупної заборгованості зобов'язань усіх інсайдерів перед банком і 100 відсотків суми позабалансових зобов'язань, виданих банком щодо всіх інсайдерів, та статутного капіталу банку.

Нормативне значення нормативу Н10 не має перевищувати 30 відсотків.

Проте, на сьогоднішній день застосування фіксованих лімітів, що не враховують співвідношення між ризиком і доходом, є недостатнім.

На етапі ідентифікації кредитного ризику використання портфельного підходу передбачає чітке з'ясування організаційної та продуктової структур банку, формування сегментованої за окремими бізнес-процесами “карти ризиків”. Побудова “карти ризиків” – основний метод узагальнення результатів ідентифікації ризиків. За своєю суттю “карта ризиків” є зіставленням організаційної та продуктової структур банку, з одного боку, та обраної банком класифікації кредитних ризиків, з іншого, що у підсумку являє собою узагальнений перелік ризикових позицій банку.

Ідентифікувавши потенційні ризикові події, можна переходити до безпосередньої оцінки ймовірних наслідків настання виявлених кредитних ризиків та ухвалення на цій основі рішення про застосування тієї або іншої стратегії управління ризиками.

Узагальнення результатів різних досліджень з проблематики оцінки кредитного ризику дозволяє стверджувати, що не існує абсолютного критерію визначення ступеня кредитного ризику. З цією метою більшість науковців та практиків аналізують імовірність настання кредитного ризику, ступінь його поширення та рівень впливу на окремі складові банківської діяльності за допомогою стандартного набору коефіцієнтів, що відображають співвідношення між агрегованими показниками досягів капіталу, активів та пасивів.

Серед таких показників особливе значення з погляду управління кредитним ризиком мають так звані “коефіцієнти стандартів”:

- співвідношення балансового капіталу та дохідних активів, що характеризує ступінь захищеності вкладень банку в ризикові активи;

- відношення дохідних активів до сукупних активів, яке відображає схильність банку до проведення ризикових операцій;

- відношення обсягу проблемних кредитів (прострочених та сумнівних) до балансового капіталу, що характеризує здатність капіталу банку покрити ризики при вкладанні у проблемні активи;

- питома вага проблемних кредитів у кредитному портфелі, що визначає якість кредитного портфеля банку;

- питома вага капіталу в активах банку, оцінка рівня та динаміки якої дозволяє виявити надійність, стійкість функціонування і розвитку банку тощо.

Окрім цих показників, існують в світовій практиці два найбільш розповсюджених показника кредитного ризику банку:

- відношення недіючих активів (це дохідні активи, в тому числі кредитні вкладення, строк погашення яких закінчився 90 або більше днів тому) до сукупного обсягу кредитів і зобов'язань за лізингом.

- відношення чистих списань (це кредити, відносно яких банк запевнився, що вони ніколи не будуть погашені, і які були списані на збитки за кредитами) до сукупного обсягу кредитів і зобов'язань за лізингом.

Зростання цих показників засвідчує про підвищення кредитного ризику та ймовірності банкрутства банку.

В українській банківській практиці основним показником кредитного ризику банку є співвідношення класифікованих кредитів (обсяг резервів під кредитні операції) до загального обсягу кредитного портфелю. Чим більше значення показника, тим більший ризик.

Виділяють ще такі показники кредитного ризику:

- 1) співвідношення власного капіталу до кредитного портфелю;
- 2) співвідношення основного капіталу банку до класифікованих кредитів;

- 3) співвідношення своєчасно несплачених кредитів за процентами та основною сумою до кредитного портфелю;

- 4) відношення збитків за позиками до кредитного портфелю;

Класифіковані кредити - це створені резерви під кредитні операції з урахуванням фінансового стану позичальника, стану обслуговування позичальником кредитної заборгованості та рівня забезпечення кредитної операції.

Зміна показника (співвідношення класифікованих кредитів до кредитного портфелю) за рахунок динаміки чисельника $\Delta K_{KP_{KL}}$ здійснюється таким чином:

$$\Delta K_{KP_{KL}} = \frac{KP_{KL1} - KP_{KL0}}{KP_1}, \quad (1.1)$$

де KP_{KL1} - кредити класифіковані за звітний період; KP_{KL0} - кредити класифіковані за базовий період;
 KP_1 - обсяг кредитного портфелю за звітний період.

Зміна показника за рахунок динаміки знаменника ΔK_{KP} здійснюється таким чином:

$$\Delta K_{KP} = \frac{KP_{KL0}}{KP_1} - \frac{KP_{KL0}}{KP_0}, \quad (1.2)$$

де KP_0 - обсяг кредитного портфелю за базовий період.

У цих умовах використання банком внутрішніх кредитних рейтингів стає своєрідною ознакою стабільності його функціонування та надійності.

Основні етапи управління кредитним ризиком на індивідуальному рівні представлені в таблиці 1.7.

Основне завдання першого етапу ідентифікації кредитного ризику полягає у постійному і систематичному виявленні факторів, що викликають реалізацію ризику, а також у їх класифікації.

Кількісна оцінка кредитного ризику конкретного позичальника здійснюється:

- під час розгляду кредитної заявки;
- у ході моніторингу позичальника;
- під час розгляду необхідності й можливості зміни умов кредитування.

Оцінювання та визначення кредитного ризику здійснюється банком з врахуванням різноманітних зовнішніх та внутрішніх чинників діяльності позичальника. При виявленні кредитного ризику банківської установи слід враховувати такі чинники:

репутація позичальника, яка полягає у бажанні клієнта погашати кредитну заборгованість перед банком;

можливість позичальника розраховуватися за кредитними зобов'язаннями, яка полягає у здатності отримувати грошові кошти у процесі діяльності підприємства чи реалізації кредитного проекту, вмінні ефективно управляти грошовими потоками для забезпечення своєчасного і повного повернення основної суми боргу за кредитом та процентів за користування ним;

наявність власного капіталу підприємства-позичальника, який може бути вкладений у реалізацію даного кредитного проекту;

умови господарської діяльності клієнта, які полягають у поінформованості банківського працівника щодо стану розвитку галузі, в якій працює підприємство-позичальник, регіональної і національної економіки, періодичності огляду та прогнозування можливих змін у макроекономічній ситуації та зовнішньому навколишньому середовищі;

забезпечення позичальника, яке полягає у правильному оцінюванні його вартості, ліквідності та можливості тривалого зберігання, стабільності цін на заставлене майно та визначенні співвідношення між вартістю застави та сумою наданого кредиту.

Отже для ефективного управління ризиками банк має забезпечити систематичне здійснення аналізу кредитних ризиків, спрямованого на виявлення та оцінку їх величини. Такий аналіз повинен здійснюватися постійно як на рівні установи в цілому, так і на рівні окремих підрозділів та включати виявлення, вимірювання та оцінку не лише кредитних ризиків, але й зв'язок і взаємний вплив між різними категоріями ризиків.

НУБІП України

НУБІП України

РОЗДІЛ II

АНАЛІЗ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМ РИЗИКОМ НА ПРИКЛАДІ АТ

«ПриватБанк»

НУБІП України

2.1. Фінансово-економічна характеристика банку

Одним із методичних підходів, який використовується для оцінювання фінансового стану банку, є коефіцієнтний аналіз, який ґрунтується на розрахунку широкого переліку фінансових показників і дає змогу детально і всебічно дослідити діяльність банку й виявити специфічні риси його функціонування.

Комплексний підхід до оцінки фінансового стану комерційного банку передбачає оцінку його фінансової стійкості, ділової активності, ліквідності та ефективності управління.

1. Розглянемо показники фінансової стійкості банку. (Табл. 2.1.)

Фінансова стійкість банку залежить від багатьох зовнішніх та внутрішніх факторів. До зовнішніх факторів, які впливають на фінансову стабільність як окремого банку, так і банківської системи в цілому, відносять: стійкість національної валюти; упорядкованість державних фінансів, поєднана з відсутнім або невеликим бюджетним дефіцитом; низький рівень інфляції; довіра громадян до кредитно-фінансової системи країни; незначні обсяги впливу капіталу за кордон; сприятливий інвестиційний клімат за наявності джерел для довгострокового кредитування.

До внутрішніх факторів, які впливають на стабільність банку, належать якість менеджменту, пов'язана з грамотним розподілом праці, правильною кредитною та дисконтною політикою банку, стратегією банку, ефективним банківським маркетингом, дотриманням існуючих економічних нормативів, установлених НБУ, та чинного законодавства, професійними якостями керівництва банку тощо.

НУБІП України

Таблиця 2.1.

РОЗРАХУНОК КОЕФІЦІЄНТІВ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ

№	Назва показників	Умовні позначення	Станом на 31.12.			Темп змін, %
			2019р.	2020р.	2021р.	
Вихідні дані, млн грн						
1	Власний капітал	К	54529	52825	66615	18,14
2	Засновницький (акціонерний) капітал, млн. грн	Какц	206060	206060	206060	0
3	Залучені кошти	Зк	255194	329700	334681	23,75
4	Активи загальні	Аз	309723	382525	401296	22,82
5	Активи дохідні	Ад	237 805	302 286	317 423	25
6	Активи недохідні	Ан	68 539	77 306	81 884	16,3
7	Активи капіталізовані	Ак	3379	2933	1989	-69,9
Продовження Таблиця 2.1.						
Коефіцієнти фінансової стійкості						Оптимальне значення
1	Коефіцієнт надійності (ряд. 1 : ряд. 3)	Кн	0,21	0,16	0,20	Не менше 5%
2	Коефіцієнт «фінансового важеля» (ряд. 3 : ряд. 1)	Кфв	4,68	7,24	6,02	
3	Коефіцієнт участі власного капіталу у формуванні активів (достатності капіталу) (ряд. 1 : ряд. 4)	Кук	0,18	0,14	0,17	Не менше 9%
4	Коефіцієнт захищеності власного капіталу (ряд. 7 : ряд. 1)	Кзк	0,06	0,06	0,03	
5	Коефіцієнт захищеності дохідних активів власним капіталом (ряд. 1 – ряд. 6) : ряд. 5	Кза	-0,06	-0,08	-0,05	
6	Коефіцієнт мультиплікатора капіталу (ряд. 4 : ряд. 2)	Кмк	1,5	1,86	1,95	12,0 – 15,0

З даних таблиць можемо зробити такий висновок, що коефіцієнт надійності (співвідношення капіталу банку і залучених коштів за мінімально допустимого значення не менше 3,0 %) банк має достатню забезпеченість власним капіталом, що більше у 4 рази ніж оптимальне значення, отже, стійку надійність, тобто він досяг того рівня, за якого не залежить від стихій у залученні вільних коштів грошового ринку.

Щодо коефіцієнта фінансового важеля, то на 31.12.2019р. він становив 4,68, а на 31.12.2021р. підвищився до 6,02. Це свідчить про те, що банк частково збільшив свою активність щодо залучення вільних коштів на грошовому ринку. Збільшується ділова активність, проте якщо й подалі цей показник буде збільшуватись, це буде свідчити про зниження фінансової стійкості банку.

Коефіцієнт участі власного капіталу у формуванні активів за аналізований період був майже незмінним з 18% до 17% за оптимального значення не менше 9%. Дані табл. 2.1. свідчать і про стабільний рівень захищеності власного капіталу, що підтверджується значенням відневідного коефіцієнта протягом періоду дослідження. Тобто політика банку - пропорційне збільшення вкладання власного капіталу в капіталізовані активи.

За період 2019-2021 років, банк не сильно змінював коефіцієнт захищеності дохідних активів власним капіталом. Це свідчить про те, що розмір власного капіталу за мінусом недохідних активів не покривав дохідних активів, на що значно вплинуло зростання недохідних активів на 16,3% (в порівнянні до 2019).

Отже, банк за аналізований період частково збільшив свою активність щодо залучення вільних коштів, стабільним є рівень захищеності власного капіталу.

Що стосується коефіцієнта мультиплікатора капіталу, який характеризує ступінь покриття активів акціонерним капіталом, то за оптимального співвідношенні 12,0—15,0 разів він на початок 2019 р. становив

1,5, а на початок 2021 р. підвищився до 1,95 разів. Це свідчить, насамперед, про те, що банк являє собою дуже стабільну фінансову структуру.

Отже, всі основні показники, взяті нами для аналізу фінансової стійкості банку, мають тенденцію до поліпшення (коефіцієнт мультиплікатора капіталу, участі власного капіталу у формуванні активів, захищеності власним капіталом доходних активів) або стабілізації (коефіцієнт захищеності власного капіталу) чи незначної зміни (коефіцієнт «фінансового важеля», коефіцієнт надійності). Звідси можна зробити висновок, що фінансова стійкість банку достатньо забезпечена його капіталом і останній може захищати банк від імовірних ризикованих втрат сьогодні і в близькому майбутньому.

2. Ділова активність банку характеризується його спроможністю залучати кошти, ефективністю та раціональністю їх розміщення.

В цілому рівень ділової активності щодо залучення ресурсів зі сторони характеризує коефіцієнт активності залучення позичених і залучених коштів, який, як свідчать дані ДОДАТОК Б, має тенденцію до невеликого підвищення: на кінець 2019 р. він становив 0,84, а на кінець 2021 р. — 0,85. Оптимальним є значення 80—85 %. Цей коефіцієнт характеризує активність банку щодо залучення грошових коштів на фінансовому ринку. Збільшення рівня цього показника свідчить про підвищення ризикованості банківської діяльності та зниження стабільності банку.

Висока питома вага міжбанківських кредитів у загальних зобов'язаннях характеризує фінансову залежність банку від зовнішніх джерел фінансування. Згідно з методикою В. С. Кромонава цей коефіцієнт не повинен перевищувати 30 %. Виходячи з наших даних, значення коефіцієнта є майже нульовим.

Згідно з даними таблиці коефіцієнтів ділової активності, рівень коефіцієнта активності залучення строкових депозитів збільшився, на кінець 2019 він був 0,78, а на кінець 2021 був 0,81 що свідчить про підвищення частки строкових депозитів у загальних зобов'язаннях, а отже про зростання стабільності ресурсної бази та сприяє збільшенню ліквідності банку.

Коефіцієнти використання залучених коштів у доходні активи становили на 31.12.2019 становив 0,92 і на 31.12.2021 становив 0,93.

Водночас коефіцієнт активності використання строкових депозитів у кредитний портфель становив відповідно 0,24 і 0,21 (на 31.12.2019 і 31.12.2021 відповідно). Рівень коефіцієнтів залучення строкових депозитів характеризує також діяльність банку щодо розвитку депозитної клієнтської бази. Даний банк майже не залучає міжбанківських кредитів, та тенденція до залучення строкових депозитів є негативною.

Позитивним явищем є тенденція до збільшення коефіцієнта рівня доходності активів (+ 2,54 у динаміці з кінця 2019 по кінець 2021), оскільки він показує частку активів банку, що приносять банку дохід в загальних активах.

Банк проводить досить помірну кредитну політику, оскільки значення коефіцієнта кредитної активності варіює в межах 20%, при оптимальному значенні питомої ваги кредитних вкладень у загальних активах — 65—75%.

Значення кредитної активності є дуже низьким і показує, що банк проводить зовсім слабку кредитну активність.

Позитивним є також зниження коефіцієнта проблемних кредитів, що свідчить про зменшення частки безнадійних і проблемних кредитів.

Отже, ми бачимо, що при наявності досить великої кількості активів, банк має досить низьку кредитну активність, що видно із даних аналізованого ДОДАТКУ Б.

3. Один із показників, який, у першу чергу, цікавить Національний банк, акціонерів та клієнтів при оцінюванні фінансового стану банку, — це фінансовий результат діяльності.

Отже, можна зробити такі висновки, що загальний рівень рентабельності за доходом (ДОДАТОК В), у 2019 році становив 48%, а у 2021 році становив 51%, що водночас характеризує, що структура доходів, яка склалася, забезпечує тенденцію до зростання прибутку й відображає ефективність наданих послуг і здійснюваних банківських операцій.

Коефіцієнт окупності витрат доходами розраховується як співвідношення загальних доходів до загальних витрат. Визначає розмір доходу на 1 грн. витрат. Має позитивну тенденцію до збільшення, оскільки на

1 грн витрат на 2019 рік припадало 1,9 коп доходу, тоді як на 2021 – вже 2,03 коп доходу.

Чиста процентна маржа, яка мала в зазначені роки відповідно рівні 8,27 % і 9,24 %, розкриває не тільки рівень дохідності активів від процентної різниці, а й характеризує ефективність контролю банку за дохідними активами і дешевими ресурсами. Ця різниця є головним видом надходжень для підтримання ліквідності, платою за ризики за кредитними, інвестиційними та лізинговими операціями. Отже, ми бачимо, що у нас збільшився рівень процентної маржі, тобто зменшилась ризикованість банківських операцій і одночасно підвищилась ефективність управління.

Чиста непроцентна маржа відображає залежність банку від непроцентних доходів, видно, що вона зменшується з 5,44 % до 1,8 % це свідчить про зниження спекулятивного прибутку.

Чистий спред, що перебував на рівні 8,32% станом на 31.12.2019 р. і 9,29 % на 31.12.2021 р., показує збільшення рівня дохідності від процентних операцій, а й характеризує, яка різниця склалася між ціною придбання ресурсів і ціною від розміщення їх в активи (переважно в кредитний портфель).

Чиста маржа операційного прибутку банку зросла з 6,35% до 7,3%, це призводить до покращення діяльності банку. Рентабельність активів визначається відношенням чистого прибутку до сукупних активів банку, тобто до ресурсів, що управляються. Даний показник відображає внутрішню політику банку, професіоналізм його менеджерів, які підтримують оптимальну структуру активів і пасивів з погляду доходів і витрат. У нас рентабельність активів на 31.12.2019р. становить 10,5 %, а на 31.12.2021р. - 8,73%, тобто це означає, що ефективність управлінням банку зменшилась на відсотковому співвідношенні на 20,3%.

Рентабельність власного капіталу - це фінансовий коефіцієнт, що характеризує ефективність використання власного капіталу. За аналізований період рентабельність власного капіталу зменшилась з 59,8% до 52,62%

відповідно, тобто банк на 13,6% зменшив ефективність використання власного капіталу в динаміці з 2019 до 2021.

Дохідна база активів показує частину дохідних активів у загальних активах банку. Цей показник зріс з 77% до 79%. Це характеризує зростання частки дохідних активів у загальних активах, що виступає позитивним показником.

4. Основою ефективності управлінського процесу є адекватний та оперативний аналіз ліквідного стану банку, за результатами якого приймаються відповідні рішення щодо його подальшої діяльності.

3 метою захисту інтересів клієнтів та забезпечення фінансової надійності банків Національний Банк України встановлює для всіх комерційних банків економічні нормативи. Серед них є і нормативи ліквідності, виконання яких покликане забезпечити достатню ліквідність комерційних банків, допомагає проаналізувати здатність комерційного банку виконувати свої зобов'язання, а в динаміці ще й оцінити тенденції змін ліквідності банку, знання яких є необхідною передумовою якісного управління ліквідністю, а отже, й доброго фінансового стану банку, стабільності всієї банківської системи.

Для контролю за станом ліквідності банків НБУ використовує коефіцієнт покриття ліквідністю (LCR).

Контроль ризику ліквідності реалізується через дотримання як регуляторних норм по показниках короткострокової ліквідності і LCR, так і лімітів та вимог за показниками розривів ліквідності, обсягу високоякісних ліквідних активів, концентрацій джерел фінансування.

Банк розраховує нормативні коефіцієнти ліквідності, встановлені Національним банком України на щоденній основі. Ці нормативи включають:

- норматив короткострокової ліквідності (Н6), який розраховується як відношення ліквідних активів до зобов'язань зі строком погашення до одного року.
- коефіцієнт покриття ліквідністю (LCR): за всіма валютами (LCRBB) та в іноземній валюті (LCRIB).
- коефіцієнт чистого стабільного фінансування (NSFR).

На динаміку миттєвої, поточної і короткострокової ліквідності в АТ «ПриватБанк» впливає ділова активність клієнтів Банку (планова економічна діяльність, сплата податків, відшкодування ПДВ і так далі), а також ринкові чинники (залишки коштів банків на рахунках в НБУ, активність клієнтів, тощо). Розглянемо нормативи ліквідності у АТ «ПриватБанк» (Табл.2.2).

Таблиця 2.2.

НОРМАТИВИ ЛІКВІДНОСТІ АТ «ПриватБанк»

Назва показників	Станом на 31.12.						Оптимальне значення
	2019 р.		2020 р.		2021 р.		
1. Коефіцієнт покриття ліквідністю (LCR), %	LCRBV	LCRIB	LCRBV	LCRIB	LCRBV	LCRIB	Не менше 100 %
	268,26	307,71	278,23	218,18	258,85	200,36	
2. Коефіцієнт чистого стабільного фінансування (NSFR), %	-		-		156,57		Не менше 100 %
3. Норматив короткострокової ліквідності, %	100,41		92,92		93,76		Не менше 60 %

Виходячи з даних, можна зробити висновок – за аналізований період банк забезпечував високий фактичний понаднормативний рівень коефіцієнтів. Цей норматив склав 258,85% за всіма валютами (LCRBV) та 200,36% в іноземній валюті (LCRIB) на 31 грудня 2021 року, з оптимальним значенням встановленим НБУ в 100%, свідчить про можливість банку швидко розрахуватись за своїми поточними зобов'язаннями (протягом одного операційного дня) за рахунок високоліквідних активів (коштів у касі та на кореспондентських рахунках).

Банківська система України готова до запровадження нового пруденційного нормативу – коефіцієнта чистого стабільного фінансування або

NSFR (англ. Net Stable Funding Ratio), який стає обов'язковим до виконання з 1 квітня 2021 року та розраховуватиметься щодібно.

Норматив NSFR визначає мінімальний необхідний рівень ліквідності банку на горизонті один рік. Згідно з нормами ЄС та Базельськими рекомендаціями значення NSFR для банків має становити не менше 100%.

Головна мета запровадження нормативу NSFR – стимулювати банки покладатися на більш стабільні та довгострокові джерела фондування, зменшуючи залежність від короткострокового фінансування. Це дозволить збалансувати їх активи та пасиви за строками погашення і сприятиме зниженню одного з системних ризиків для фінансової стабільності, пов'язаного з короткостроковістю фондування банків.

В АТ «ПриватБанк на 31.12.2021 коефіцієнта чистого стабільного фінансування становив 156,57 %

Норматив короткострокової ліквідності Н6 встановлюється для контролю за здатністю банку виконувати прийняті ним короткострокові (≤ 1 року) зобов'язання за рахунок ліквідних активів. Ліквідні активи терміном погашення до одного року повинні перевищувати 60% короткострокових зобов'язань. На кінець 31.12.2019 року норматив короткострокової ліквідності становив 100,41%, та на кінець 31.12.2021 року становив 93,76%, що свідчить про невелике зменшення ліквідності банку, хоча при нормативі в 60%, значення в 93% є дуже хорошим.

У цілому, за аналізований період не відбулося різкої зміни в рівнях показників. Це ознака стабільної роботи банку, навіть в умовах не передбачуваних і незалежних від банку змін на фінансовому ринку України в останні роки.

2.2 Оцінка кредитоспроможності потенційного позичальника банку

На початковій стадії кредитного процесу економіст кредитного відділу банку розглядає заяву клієнта, особисто знайомиться з ним, вивчає всю необхідну документацію із загальною метою сформувати об'єктивну характеристику даного потенційного позичальника.

Важливе значення для банку має репутація клієнта, його чесність і порядність. Кредит може бути наданий лише на основі достатнього знання клієнта і впевненості в його кредитоспроможності. Задля цього, до банку подається обов'язкові документи(ДОДАТОК Г).

Економісти кредитного відділу мають навести довідки про позики, отримані клієнтом в інших банках. Йдеться про залишки коштів на позичкових рахунках клієнта, строки погашення позик, прострочену заборгованість, а також залишок коштів на поточному рахунку.

У заяві на отримання кредиту зазначається: дата звернення до банку, дата отримання заяви, назва банку, назва позичальника та його поточний рахунок, сума позики, мета кредиту (найменування витрат і цінностей), строк кредиту, перелік документів, що додаються. В заяву включається також зобов'язання клієнта виконувати вимоги банку з питань кредитування. На бланку заяви банком вказується порядок погашення позики.

Після ознайомлення з документами економіст кредитного відділу банку проводить особисту бесіду з майбутнім позичальником.

Кредитному працівникові банку необхідно знати не лише наявний економічний стан підприємства-клієнта, а й результати діяльності даного підприємства за попередні роки. Економісти кредитного відділу комерційного банку повинні провести збір інформації, що відноситься до оцінки економічного стану клієнтів, обробку та аналіз зібраної інформації, її узагальнення і збереження для використання в майбутньому. Значне прискорення аналітичної економічної роботи досягається використанням спеціальних комп'ютерних програм з визначення рівня ефективності діяльності підприємства — потенційного позичальника.

Далі співробітник повинен визначити, для чого позичальникові потрібні додаткові кошти. Дізнавшись справжню причину, співробітник банку зможе визначити відповідну структуру кредиту за термінами, скласти графік його погашення і знайти відповідний для цього вид кредиту (наприклад, інвестиційний кредит, кредитування оборотного капіталу і іпотечний).

Важливим кроком процесу надання кредиту є відвідування потенційного позичальника, яке дозволить зробити правильну оцінку кредиту.

Після того як співробітник банку зрозумів сутність заявки клієнта, встановив, розумна чи вона і чи відповідає реаліям діяльності банку, необхідно провести аналіз джерел погашення кредиту. Цей аналіз, що виявляє первинні та вторинні джерела погашення, допоможе визначити, чи слід прийняти або відхилити заявку клієнта на отримання кредиту.

Для того щоб визначити ймовірність погашення кредиту, потрібно досліджувати слабкі і сильні сторони клієнта, оцінити заявку клієнта з точки зору його фінансової звітності, руху готівки, ділової стратегії клієнта, ринку його діяльності, кваліфікації керівництва, інформації про нього і досвіду роботи.

Підсумки проведеного аналізу економіст кредитного відділу подає у формі висновку на заяву клієнта. В ньому обґрунтовується згода на видачу позики або доцільність утримання від її надання.

Серед інструментів з мінімізації ризику в кредитній діяльності банку чільне місце посідає оцінка кредитоспроможності позичальників. Реальні висновки і пропозиції за результатами аналізу кредитоспроможності позичальників дозволяють уникнути невиправданих ризиків при проведенні кредитних операцій.

Точність оцінки важлива і для позичальника, адже від неї залежить рішення про надання кредиту та про можливий його обсяг.

Під кредитоспроможністю позичальника банку прийнято розуміти наявність у позичальника (контрагента) передумов для отримання кредиту і його здатність повернути кредит та відсотки за ним у повному обсязі та в обумовлені договором строки.

Кредитоспроможність підприємства формується як результат його економічної діяльності і показує, наскільки ефективно воно керує власними фінансовими ресурсами, раціонально поєднує використання власних та позикових коштів й ефективно вкладає свій капітал.

Оцінюється кредитоспроможність на основі системи показників, які відображають джерела та розміщення оборотних коштів, результати господарсько-фінансової діяльності позичальника. Така оцінка допоможе не

лише в певній мірі знизити ризик, але і допоможе організувати кредитування з врахуванням граничного розміру при видачі кредиту. Вибір показників залежить від типу економіки, ступені розвитку ринкових відносин, особливостей побудови балансу та інших форм звітності клієнтів, їх галузевих особливостей, форми власності.

Одним з елементів оцінювання кредитоспроможності є з'ясування персональних якостей потенційного позичальника. Тут увага банку зосереджується на таких моментах, як репутація, порядність і чесність, професійна здатність, матеріальна забезпеченість, ставлення до своїх зобов'язань перед іншими кредиторами в минулому.

Необхідно ретельно вивчити фінансовий стан позичальника, ліквідність його балансу, ефективність виробництва і використання основного й оборотного капіталу. Для цього використовується бухгалтерська, статистична і фінансова звітність позичальника, матеріали попередніх перевірок на місці, прогнози фінансового стану клієнта протягом усього періоду користування позичкою.

Оскільки банк як кредитор може мати різних клієнтів — підприємницькі структури (юридичні особи), фізичні особи і банки — оцінювання їх кредитоспроможності здійснюється неоднаково.

Відповідно до вимог “Положення про порядок формування та використання резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями банків”, банки, аналізуючи платоспроможність, обов'язково розраховують коефіцієнти миттєвої, поточної та загальної ліквідності.

Наприклад, коефіцієнт загальної ліквідності показує співвідношення усіх оборотних активів підприємства і його поточних зобов'язань (оптимальне теоретичне значення – не менше 2,0). Якщо значення показника є більшим 1,5 – підприємство є платоспроможним і його якісні показники підтверджують тенденцію подальшого економічного розвитку. Необхідно зауважити, якщо значення показника перевищує рівень 2,0–2,5, це свідчить про наявність невикористаних резервів і ставить під сумнів потребу в кредиті. При такому

значенні коефіцієнта банк-кредитор повинен детальніше перевірити якість оборотних активів, а також повноту відображення поточних зобов'язань.

Коефіцієнт поточної ліквідності розраховують діленням суми ліквідних активів на поточні зобов'язання підприємства (нормативне значення показника – 0,5). Цей коефіцієнт дає загальну оцінку платоспроможності підприємства.

Коефіцієнт миттєвої ліквідності показує, яка частина поточних зобов'язань може бути погашена негайно, тобто за рахунок високоліквідних активів (нормативне значення коефіцієнта – не менше 0,2).

Дуже високі значення коефіцієнтів ліквідності оцінюються негативно, як і занадто низькі, оскільки це свідчить про нерациональне використання коштів або високий рівень дебіторської заборгованості, що в майбутньому може привести до погіршення фінансових показників діяльності.

Обчислимо показники ліквідності потенційного позичальника банку на прикладі ПрАТ «УКРПАПРПРОМ».

Показники ліквідності товариства протягом аналізованого періоду не відповідають мінімальним критеріальним значенням, що ставить під сумнів можливість підприємства розрахуватися за своїми поточними зобов'язаннями.

Для банку співпраця з таким позичальником передбачає високий рівень ризику. Кредитування підприємства можливе за умови надання в забезпечення ліквідної застави, вартість якої значно перевищує суму кредиту.

Таблиця 2.3.

ПОКАЗНИКИ ЛІКВІДНОСТІ ПрАТ «УКРПАПРПРОМ»

Показники	Роки			Середнє
	2019	2020	2021	
Коефіцієнт загальної ліквідності (Оборотні активи / Поточні зобов'язання)	2,35	2,50	1,47	2,10

Коефіцієнт поточної ліквідності
(Грошові кошти та їх еквіваленти,
поточні фінансові інвестиції,
дебіторська заборгованість) / Поточні
зобов'язання)

0,21

0,10

0,09

0,13

Коефіцієнт миттєвої ліквідності
(Грошові кошти та їх еквіваленти)
Поточні зобов'язання)

0,06

0,03

0,01

0,03

Наступна група показників, що аналізуються банківськими установами в

процесі прийняття рішення про кредитування, – показники фінансової стійкості. Вони відображають структуру капіталу, співвідношення власних і залучених коштів у формуванні ресурсів підприємства, з'ясовуючи його залежність від тих чи інших джерел коштів, а відповідно, і спроможність погашати заборгованість.

Комерційні банки розраховують коефіцієнт незалежності, коефіцієнт маневреності власних коштів, коефіцієнт автономності та коефіцієнт фінансової залежності (концентрації позикового капіталу).

Коефіцієнт автономності (оптимальне значення – більше 0,5) дає змогу оцінити частку власників у загальній вартості майна підприємства. Цей показник характеризує позичальника у перспективі, дає якісну картину фінансової стійкості підприємства. Він є одним із головних при оцінці кредитоспроможності клієнта банку в зарубіжних країнах.

Коефіцієнт концентрації позикового капіталу (оптимальне значення – менше 0,5) характеризує частку позикових коштів у загальній сумі коштів, вкладених у майно підприємства. Чим нижчий цей показник, тим менша заборгованість підприємства і тим стійкіше його положення. Зростання показника в динаміці означає збільшення позикових коштів у фінансуванні підприємства.

Коефіцієнт незалежності характеризує ступінь фінансового ризику, тобто співвідношення позикового і власного капіталу (оптимальне теоретичне значення – не більше 1,0). Зростання значення показника в динаміці свідчить

про посилення залежності підприємства від інвесторів і кредиторів, тобто про деяке зниження фінансової стійкості.

Коефіцієнт маневреності власних коштів (оптимальне значення показника – не менше 0,5) характеризує величину власного капіталу, спрямовану на поповнення обігових коштів. Значна частка таких коштів дозволяє характеризувати стан підприємства як фінансово стійкий.

Наявність чистого робочого капіталу свідчить про те, що підприємство здатне не тільки сплатити поточні зобов'язання, але й має у своєму розпорядженні фінансові ресурси для розширення діяльності і здійснення інвестицій.

Зростання величини робочого капіталу завжди свідчить про зменшення залежності підприємства від залучених коштів і є позитивним явищем, проте зменшення величини чистого робочого капіталу може бути спричинене інвестуванням в основні засоби, що, в принципі, є позитивом для довгострокового розвитку підприємства; якщо ж таке зниження пов'язане із зменшенням розміру власного капіталу – слід проаналізувати його причини.

Розрахуємо показники фінансової стійкості потенційного позичальника банку на прикладі ПрАТ «УКРПАПРПРОМ».

Таблиця 2.4.

ПОКАЗНИКИ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПрАТ «УКРПАПРПРОМ»

Показники	Роки			Середнє
	2019	2020	2021	
Коефіцієнт маневреності власних коштів ((Власний капітал – Необоротні активи) / Власний капітал))	0,33	0,48	0,21	0,34
Коефіцієнт незалежності (фінансового ризику) (Залучені кошти / Власний капітал)	0,25	0,32	0,74	0,44
Коефіцієнт автономності (Власний капітал / Валюта балансу)	0,80	0,76	0,57	0,71

Коефіцієнт фінансової залежності (Залучений капітал / Підсумок балансу)	0,20	0,24	0,43	0,29
Чистий робочий капітал (Оборотні активи – Поточні зобов'язання)	2179,00	4197,00	2089,00	2821,67

Динаміка показників фінансової стійкості, свідчить про значні обсяги використання підприємством позикового капіталу, проте це не ставить під сумнів стабільність роботи підприємства. Основні показники структури капіталу відповідають нормативним значенням, що підтверджує фінансову стійкість, незалежність підприємства від кредиторів та привабливість для партнерів зовнішнього середовища.

Показники ліквідності та фінансової стійкості розраховуються переважно на основі бухгалтерського балансу й характеризують стан позичальника на момент складання звітності, тобто це статистичні оцінки. Показники ділової активності та рентабельності дозволяють банку оцінити ефективність використання підприємством своїх активів.

Коефіцієнт оборотності активів є одним із найважливіших показників ефективності використання капіталу і вказує на швидкість його переходу зі стадії виробничих запасів у готову продукцію та швидкість перетворення продукції у безпосередньо грошову форму.

Банки аналізують також коефіцієнт оборотності матеріальних запасів, який характеризує відповідність товарних запасів обсягам реалізації, показує швидкість обороту запасів для забезпечення поточного обсягу продажу. Чим вище значення коефіцієнта, тим швидше обертаються запаси. Проте нормативне значення показника залежить від галузі діяльності підприємства, а також від таких чинників, як вид діяльності, тривалість виробничого циклу.

Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості свідчить про швидкість вивільнення коштів при розрахунках з дебіторами. Тенденція до збільшення цього показника може вказувати на підвищення ефективності управління комерційними кредитами, наданими підприємством, а також на скорочення періоду, протягом якого дебіторська заборгованість залишається

непогашеною, що загалом позитивно позначається і на платоспроможності клієнта банку. Середній строк погашення дебіторської заборгованості, як правило, повинен бути не більше 30–60 днів.

Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості дозволяє визначити, наскільки швидко підприємство розраховується з постачальниками і підрядчиками. Різке збільшення цього показника може вказувати на нестачу грошових коштів, а зниження – на дострокову оплату рахунків з метою одержання знижок. Банки, як правило, аналізують і розбіжності в термінах погашення рахунків дебіторів та кредиторів (оптимально – 30 днів).

Проаналізуємо показники ділової активності ПрАТ «УКРПАПРПРОМ».

Таблиця 2.5.

ПОКАЗНИКИ ДІЛОВОЇ АКТИВНОСТІ ПрАТ «УКРПАПРПРОМ»

Показники	Роки			Середнє
	2019	2020	2021	
Коефіцієнт оборотності матеріальних запасів (Чистий дохід від реалізації / Матеріальні запаси)	6,40	4,18	11,36	7,31
Коефіцієнт оборотності активів (Чистий дохід від реалізації / Активи)	2,01	1,55	1,99	1,85
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості (Чистий дохід від реалізації / Дебіторська заборгованість)	31,50	55,21	34,23	40,32
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості (Чистий дохід від реалізації / Кредиторська заборгованість)	15,53	23,12	19,47	19,37

Динаміка показників ділової активності свідчить про швидку оборотність матеріальних запасів підприємства, що пов'язано із специфікою діяльності ПрАТ «УКРПАПРПРОМ». Коефіцієнти оборотності дебіторської

та кредиторської заборгованості свідчать про те, що терміни погашення дебіторської заборгованості перевищують терміни погашення кредиторської заборгованості. Це є позитивним явищем.

Першочерговому аналізу підлягають також фінансовий результат господарської діяльності і фактори, які мали вплив на його формування.

Наявність валових збитків свідчить про неефективність виробництва продукції та ставить під сумнів подальшу виробничу діяльність. Кредитування таких підприємств є неприйнятним для банківських установ.

Загалом показники рентабельності відображають глибинний, якісний бік роботи підприємства, тому для оцінювання здатності клієнта своєчасно погашати свої зобов'язання ці показники розраховують у динаміці за кілька періодів. Відповідно до вимог Положення Національного банку України,

розробляючи власні методики оцінки кредитоспроможності потенційних позичальників, банки обов'язково розраховують коефіцієнт рентабельності продажу, який відображає ефективність господарської діяльності підприємства, та коефіцієнт рентабельності активів, який визначає, скільки чистого прибутку отримує підприємство від використання 1 грн активів, тобто характеризує, наскільки ефективно підприємство використовує свої кошти.

Коефіцієнт адміністративних витрат показує, яку частину в обороті займають витрати на утримання менеджерів підприємства. Зі збільшенням обсягів реалізації значення коефіцієнта адміністративних витрат повинне знижуватися. У протилежному випадку це свідчить про неадекватне розростання управлінського апарату, тобто неефективне використання коштів та здійснення непродуктивних інвестицій.

Коефіцієнт рентабельності власного капіталу показує прибутковість капіталу, вкладеного засновниками і власниками підприємства. Зростання цього показника сприяє підвищенню зацікавленості власників підприємства у його діяльності. Чим вищими є значення усіх показників рентабельності, тим більш ефективною вважається фінансова робота підприємства.

Проаналізуємо рівень рентабельності ПрАТ «УКРПАПРПРОМ»

ПОКАЗНИКИ РЕНТАБЕЛЬНОСТІ ПрАТ «УКРПАПІРПРОМ»

Показники	Роки			Середнє
	2019	2020	2021	
Коефіцієнт рентабельності продажу (Чистий прибуток / Чистий дохід від реалізації)	-0,14	0,17	-0,23	-0,06
Коефіцієнт адміністративних витрат (Адміністративні витрати / Чистий дохід від реалізації)	0,13	0,09	0,10	0,11
Коефіцієнт рентабельності власного капіталу (Чистий прибуток / Власний капітал)	-0,16	0,28	-0,43	-0,10
Коефіцієнт рентабельності активів (Чистий прибуток / Активи)	-0,13	0,23	-0,25	-0,05

Аналіз показників рентабельності свідчить про недостатню прибутковість підприємства протягом усього аналізованого періоду, а за підсумками 2019 і 2021 року ПрАТ «УКРПАПІРПРОМ» отримувало збитки.

Проте така ситуація на підприємстві може бути пов'язана із нестабільністю економічного становища в державі загалом, що відображається на умовах роботи вітчизняних підприємств, та прагненні зменшити податкове навантаження шляхом зниження обсягів валового і, як наслідок, чистого прибутку.

Можливість отримання кредиту підприємством характеризує також наявність, обсяг та якість забезпечення. Забезпеченням можуть виступати гарантії Уряду України, гарантії банків, зареєстрованих як юридичні особи у країнах, віднесених до категорії А, грошові вклади і депозити позичальника, розміщені у банку, що надає кредит, застава майна позичальника.

Окрім системи коефіцієнтів, які дозволяють кількісно оцінити кредитоспроможність, банк бере до уваги також якісні показники діяльності позичальника, зокрема:

- вивчає кредитну історію та оцінює показники, що характеризують діяльність підприємства на ринку і його співпрацю з контрагентами (термін функціонування підприємства за поточним профілем діяльності, джерела погашення кредиту, залежність від поставальників та покупців);

- аналізує показники, що визначають якість управління (ринкову позицію позичальника, ефективність управління, достовірність і своєчасність надання інформації та фінансової звітності).

Оцінка структури клієнтської бази позичальника дозволяє банку зробити наступні висновки: невелика кількість клієнтів в потенційного позичальника підвищує ризик кредитування, широка база клієнтів – зменшує кредитний ризик банку, адже з більшою ймовірністю гарантує реалізацію виробленої продукції та забезпечення прибутковості діяльності підприємства.

Основною метою і завершальним етапом аналізу кредитоспроможності підприємства є розрахунок інтегрованого рейтингового показника фінансового стану та віднесення підприємства до певного класу позичальників для оцінки можливостей подальшої співпраці банку з цим контрагентом та формування резерву під кредитну операцію. Інтегрований рейтинговий показник фінансового стану розраховується на підставі коефіцієнтів, їхніх вагових значень та вагових коефіцієнтів аналітичних груп.

На підставі проведеного аналізу розрахуємо рейтинговий показник фінансового стану ПрАТ «УКРПАПІПРОМ» (ДОДАТОК Б). Відповідно до рейтингової шкали визначення класу позичальників (Табл.2.7.), дане підприємство набрало 196 балів, і може бути віднесене до класу «Б» (ДОДАТОК Є), тобто у підприємства виявлено потенційні (не наявні) недоліки, що ставить під загрозу достатність надходження коштів для обслуговування боргу та стабільність одержання позитивного фінансового результату.

РЕЙТИНГОВА ШКАЛА ДЛЯ ВИЗНАЧЕННЯ КЛАСУ ПОЗИЧАЛЬНИКА

Значення показника	Клас позичальника
Понад 200	А
Від 160 до 200	Б
Від 135 до 160	В
Від 110 до 135	Г
Менше 110	Д

2.3. Аналіз методів зниження кредитного ризику в банку

З метою забезпечення управління ризиками в АТ «ПриватБанк» створено два підрозділи – Управління кредитних ризиків та Управління оцінки ринкових та операційних ризиків. До основних функцій підрозділу Управління кредитними ризиками входять управління кредитними ризиками, що виникають за операціями з корпоративними клієнтами та фізичними особами, що ж стосується підрозділу Управління оцінки ринкових та операційних ризиків – управління ліквідністю, процентним, валютним, операційним ризиками, а також управління кредитним ризиком за міжбанківськими операціями.

Окрім цього, в 2019 р. було створено і затверджено нову форму Комерційної пропозиції щодо розгляду питання про надання комерційного продукту корпоративному сектору. Впроваджено Базу моніторингу кредитних проектів, що дозволяє здійснити дистанційний контроль за процесом супроводу кредитної угоди.

У цьому ж році в АТ «ПриватБанк» був виділений підрозділ з управління ризиками у сегменті малого та середнього бізнесу, визначено та нормативно закріплено підходи та вимоги до аналізу кредитоспроможності клієнтів, що належать до цього сегменту.

У 2019 р. в банку було вдосконалено систему внутрішньої звітності ризик-менеджменту за роздрібним бізнесом. В рамках розробки нових

банківських продуктів для фізичних осіб були сформовані оновлені вимоги до позичальника, поручителя, предмета забезпечення, страхування. Для оптимізації роботи з простроченою заборгованістю фізичних осіб банком було розроблено та впроваджено «Порядок роботи з несанкціонованою та простроченою заборгованістю за картковими кредитними рахунками фізичних осіб».

З метою мінімізації кредитного ризику в АТ «ПриватБанк» діють наступні процедури:

- обов'язкова регулярна оцінка фінансового стану позичальників, економічності ефективності кредитних проектів;
- оцінка ліквідності та достатності забезпечення, його об'єктивна оцінка та страхування в акредитованих в Банку страхових компаніях;
- постійний моніторинг виконання позичальниками своїх зобов'язань перед Банком та фактичної наявності забезпечення;
- процедура формування резервів на можливі втрати по кредитах та іншим активним операціям банку.

У банку розроблена і впроваджена власна система визначення кредитних рейтингів корпоративних клієнтів, фізичних осіб та банків-контрагентів. Для корпоративних клієнтів використовується оцінка на основі фінансової звітності підприємства, аналізу надходжень на рахунки тощо. Для фізичних осіб використовується методика скорингу на базі аналізу доступного доходу клієнта після сплати кредиту та якісних характеристик.

При проведенні міжбанківських операцій банк щомісячно здійснює аналіз фінансового стану банків-контрагентів, на основі якого розробляються пропозиції щодо встановлення лімітів на здійснення міжбанківських операцій з кожним банком-контрагентом.

З метою своєчасного виявлення та належного управління кредитним ризиком Банку впроваджена система моніторингу кредитів.

Управління кредитним ризиком в банку реалізується на портфельному та на індивідуальному рівні, що дозволяє не тільки проводити експертизу кредитних продуктів та індивідуальних кредитів, але й забезпечувати

контроль кількісних і якісних параметрів кредитного портфеля, встановлених кредитною політикою банку.

Джерелом індивідуального кредитного ризику є окремих, конкретний контрагент банку - позичальник, боржник, емітент цінних паперів. Оцінка індивідуального кредитного ризику передбачає оцінку кредитоспроможності такого окремого контрагента, тобто його індивідуальної спроможності своєчасно та в повному обсязі розраховуватися за прийнятими зобов'язаннями.

Управління кредитними ризиками на індивідуальному рівні направлене на зниження вірогідності появи індивідуальних ризиків за рахунок встановлення лімітів кредитного ризику, використання залогів, забезпечення, гарантій, страхування тощо.

Портфельний кредитний ризик виявляється у зменшенні вартості активів банку. Джерелом портфельного кредитного ризику є сукупна заборгованість банку за операціями, яким притаманний кредитний ризик - кредитний портфель, портфель цінних паперів, портфель дебіторської заборгованості тощо. Оцінка портфельного кредитного ризику передбачає оцінку концентрації та диверсифікації активів банку.

Базуючись на портфельному аналізі, визначається структура кредитного портфеля банку, а також оцінюються динамічні кон'юнктурні зміни, відстежується рівень концентрації та диверсифікації ризиків по параметрам:

1. за строками фінансування;
2. за групами ризику кредитного портфеля;
3. за типами продуктів;
4. структура портфеля в залежності від прийнятого забезпечення;
5. галузева структура;
6. регіональна структура;
7. валютна структура;
8. аналіз структури простроченої заборгованості;
9. аналіз резервів для покриття кредитних ризиків.

З метою диверсифікації найбільш істотних кредитних ризиків на агрегованому (портфельному) рівні управління ризиками здійснюється встановленням лімітів (нормативів) та обмежень кредитного ризику, що приймається банком. Відповідно до встановлених в Україні нормативів, розглянемо таблицю 2.8.

Таблиця 2.8.
НОРМАТИВИ МІНІМІЗАЦІЇ КРЕДИТНОГО РИЗИКУ БАНКУ

Норматив	2011 рік	Нормативне значення
H7	8,01	Не більше 25 %
H8	0	Не більше 8-ти кратного розміру регул. капіталу
H9	0,08	Не більше 5%

Станом на кінець дня 31 грудня 2021 року фактичні значення нормативів складають:

- H7 (максимальний розмір кредитного ризику на одного контрагента) - регулятивного капіталу, він становив 8,01 %.
- H8 (норматив великих кредитних ризиків) – показник на кінець звітного року становив рівно нуль.
- Норматив H9 (максимальний розмір кредитів, гарантій та поручительств, наданих одному інсайдеру) знаходить на рівні – 0,08% регулятивного капіталу;

Отже, можна сказати, що банк повністю дотримується встановлених нормативів, що позитивно впливає на стійкість до втрач частини активів.

Як відомо, обсяг реальних втрат від неповернення кредитів може бути зменшений диверсифікацією кредитного портфеля через:

- залучення великої кількості позичальників із різними формами власності, які належать до різних галузей, секторів економіки, регіонів;
- урізноманітнення умов надання позик (термін, процентна ставка, порядок повернення кредиту та процентів, застава тощо).

Значно погіршилась якість кредитів. Основним показником погіршення якості є поточні та незнецінені (на -37,44%). Наступним у відсотковому співвідношенні є «Резерв під знецінення за кредитами» зменшився на 35,66%.

Також у порівнянні з 2020 роком рівень знецінених кредитів виріс на 19,1%.

(ДОДАТОК Д). Отже, можна сказати з впевненістю сказати, що погіршилась якість кредитного портфеля, то збільшується і кредитний ризик, хоча всеодно можна говорити, що якість кредитного портфелю залишається досить високою, не дивлячись на явне погіршення.

Виходячи з даних таблиці 2.10., спостерігаємо позитивну тенденцію щодо зменшення частки незабезпечених кредитів у загальній частині на 13,15%. Частка забезпечених кредитів у частині «гарантії і поручительства» значно зросли (на 28,9% з 2010 до 2011 року), це є гарним показником, і означає, що банк веде досить розумну політику щодо гарантування повернення своїх кредитів, а отже і підтверджує хорошу тенденцію щодо зменшення кредитного ризику.

Таблиця 2.9.

АНАЛІЗ ЗМІНИ ДИНАМІКИ ЗАБЕЗПЕЧЕНОСТІ КРЕДИТНОГО ПОРТФЕЛЯ

Найменування статті	На 31.12.2020		На 31.12.2021		Темп зміни в структурі, %
	млн.грн	%	млн.грн	%	
1. Незабезпечені кредити	55 064	18,6%	43 761,1	18,8%	-25,8
2. Забезпечені кредити	240 979	81,4%	189 010,9	84,2%	-27,5
2.1 в т.ч. Гарантії і поручительства	15 422,6	6,4%	15 498,9	8,2%	0,5
2.2 Заставою	225 556,4	93,6%	173 512	91,8%	-30
Усього кредитів	296 043	100	232 772	100	-27,18

Якщо проаналізувати звітність АТ «ПриватБанк», спостерігаємо зменшення кредитів на 27,18 % у 2021 у порівнянні до 2020 року. Це є негативним явищем, оскільки фінансовий прибуток банку зменшується.

Проведемо аналіз кредитного ризику відповідно до показників. (Таблиця 2.11.)

Таблиця 2.10.

РІВЕНЬ КРЕДИТНОГО РИЗИКУ АТ „ПриватБанк”

Показник	На 31.12.2020р.	На 31.12.2021р.	Темп зміни, %
Класифіковані кредити, млн. грн.	7986	8742	8,65
Кредитний портфель, млн. грн.	164332	163513	-0,5
Основний капітал (статутний), млн. грн.	206060	206060	0
Власний капітал, млн. грн.	52825	66615	20,7
Співвідношення власного капіталу до кредитного портфелю	32,14%	40,73%	21,1
Співвідношення основного капіталу до класифікованих кредитів	2580%	2357%	9,46
Співвідношення класифікованих кредитів до загального обсягу кредитного портфелю	4,86%	5,34%	8,99

Отже, можна зробити такі висновки, що протягом аналізованого періоду власний капітал збільшився на 20,7%. На 0,5% зменшився кредитний портфель, а от класифіковані кредити, тобто резерви під кредитні операції збільшились в динаміці 2020-2021 років на 8,65%.

Можемо спостерігати відхилення у співвідношенні основного (статутного) капіталу до класифікованих кредитів – зменшення на 9,46%.

Частка класифікованих кредитів в обсязі кредитного портфеля збільшилась з 4,86% на 31.12.2020 до 5,34%, на 31.12.2021 або на 0,48 процентних пункта.

Проаналізувавши вище сказане, можна зробити висновок, що ризиковість операцій АГ «ПриватБанк» збільшилась. Оскільки банк зменшив свій кредитний портфель, збільшив резерви під кредитні операції, а також збільшилась частка безнадійних і просторочених кредитів в кредитному портфелі.

Отже, провівши аналіз методів мінімізації кредитного ризику в досліджуваному банку, можна сказати – що, на банк впливають, як економічні, так і політичні проблеми, які не дають потрібної стабільності, але не дивлячись на все, показники фінансового стану знаходяться в межах встановлених НБУ, щодо мінімізації кредитного ризику.

РОЗДІЛ III

НАПРЯМІ УДОСКОНАЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКУ У СФЕРІ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМ РИЗИКОМ

3.1 Адаптація зарубіжного досвіду управління кредитним ризиком в Україні

В Україні система управління кредитним ризиком перебуває на етапі становлення. Саме тому вітчизняним банкам доцільно ширше застосовувати зарубіжний досвід з метою уникнення помилок в оцінці та виборі способу мінімізації кредитного ризику і отриманні значного прибутку.

Значний внесок у розробку цього питання зробили відомі зарубіжні економісти: Л. Бернстайн, Е. Дж. Делан, Р. Кетлер, В. Лескіє, Е. Рід, П. Роуз, Дж. Сінкі, Ван Хорн, Л. Гапенскі. Серед вітчизняних науковців В.Кажан характеризує світовий досвід управління кредитним ризиком, О.Прядко, Г.Цегелик та О.Афанасьєва досліджують оптимізацію кредитного ризику в банківській системі України.

Кредитування в інших країнах також пов'язане із істотним кредитним ризиком, але він вимірюється дещо в інших масштабах. У світовій практиці майбутнє банку, частка прострочених (понад 90 днів) кредитів якого наближається до 7% від загального обсягу, є досить проблемним. Для надійних банків цей показник становить близько 3%.

В світовій банківській практиці велика увага приділяється оцінці і мінімізації кредитного ризику на рівні всього кредитного портфеля. Здійснюється оцінка обсягу, структури та якості кредитного портфеля, а вже потім приймаються заходи, які дозволяють оптимізувати його структуру для зменшення ризику.

До методів управління кредитним ризиком, що використовуються у світовій практиці можна віднести:

- визначення максимального строку для кожного виду кредиту;
- кредитне ціноутворення;

НУБІП України

- кредитне адміністрування;
- процес оцінки;
- географічні (галузеві, сезонні) ліміти;

- трансформація (банк надає можливість внести зміни до кредитного договору, тимчасово створюючи для позичальника, свого роду, пільгові умови користування отриманими коштами).

НУБІП України

Що ж стосується методів оцінки кредитного ризику, то їх можна розбити на дві групи:

- класифікаційні (статистичні) методи оцінки, до яких належать бально-рейтингові системи оцінки та моделі прогнозування банкрутства;

НУБІП України

моделі комплексного аналізу (на основі «напівемпіричних» методологій, які базуються на експертних оцінках аналізу економічної доцільності надання кредиту): Правило «5С», PARSE, CAMPARI, тощо (ДОДАТОК 3).

НУБІП України

Прикладом «класифікаційної моделі» може бути «модель Зета» (Zeta model). Модель призначена для оцінки ймовірності банкрутства ділової фірми. Значення ключового параметру «Z» визначається за допомогою рівняння,

змінні якого відображають деякі ключові характеристики аналізованої фірми -

НУБІП України

ліквідність, швидкість обігу капіталу і т.д.. Якщо для даної фірми коефіцієнт перевищує підготовлену порогову величину, то фірма зараховується до розряду надійних, якщо ж отриманий коефіцієнт нижче критичної величини,

то згідно моделі фінансовий стан такого підприємства підозрілий і надавати кредит йому не рекомендується.

НУБІП України

Як один з методів оцінки кредитного ризику у США і Західній Європі при кредитуванні широко використовується скоринг - автоматизовані системи на основі математичних і статистичних методів в бізнесі. Як початковий

НУБІП України

матеріал для скорингу використовується різноманітна інформація про минулих клієнтів, на основі якої за допомогою різних статистичних і нестатистичних методів класифікації робиться прогноз про кредитоспроможність майбутніх позичальників.

Техніка кредитного скорингу була вперше запропонована

американським економістом Д. Дюраном для відбору позичальників за споживчим кредитом. Дюран відміняє, що введена ним формула “може допомогти кредитному робітнику легко і швидко оцінити якість звичайного претендента на позику”.

Дюран виявив групу факторів, що дозволяють, на його думку, з достатньою достовірністю визначити ступінь кредитного ризику при отриманні споживчої позики. Він використовував наступні коефіцієнти при нарахуванні балів:

- вік: 0,01 за кожний рік більше 20 років (максимум 0,30);

- стать: жіноча - 0,40; чоловіча - 0;

- строк проживання: 0,042 за кожен рік проживання в даній місцевості (максимум 0,42);

- професія: 0,55 за професію з низьким ризиком, 0 - за професію з високим ризиком, 0,16 - для інших професій;

- робота в галузі: 0,21 - підприємства загального користування, державні установи, банки та брокерські фірми;

- зайнятість: 0,059 за кожен рік праці на даному підприємстві (максимум 0,59);

- фінансові показники: 0,45 за наявність банківського рахунку, 0,35 за володіння нерухомістю, 0,19 при наявності полісу по страхуванню життя.

Застосовуючи ці коефіцієнти, Дюран визначив межу, що розподіляє “гарних” та “поганих” позичальників - 1,25 бала. Клієнт, що отримав більше 1,25 бала, може бути віднесений до групи помірної ризику, а той, що отримав менше 1,25 бала, вважається небажаним для банку.

Метод скорингу дозволяє провести експрес-аналіз заявки на кредит в присутності клієнта. У французьких банках клієнт, запросивши позику і заповнивши спеціальну анкету, може отримати відповідь про можливість надання позики протягом декількох хвилин.

Питання проблемних кредитів у фактично всіх країнах світу намагались оптимізувати за допомогою реструктуризації проблемних боргів. Серед основних методів реструктуризації:

НУБІП УКРАЇНИ

- викуп проблемних кредитів;
- зниження відсоткових ставок;
- конвертацію валютних кредитів;
- пролонгацію термінів позичок;
- зменшення основної суми кредиту тощо.

НУБІП УКРАЇНИ

Якщо говорити про світовий досвід розв'язання проблеми протермінованої заборгованості, то варто зазначити, що, крім реструктуризації боргів, найпоширенішим методом є й використання інформації з кредитних бюро, які діють при центральних банках держав і створюються приватними структурами.

НУБІП УКРАЇНИ

Від 1993 р. кредитні бюро були створені в Естонії, Іспанії, Бразилії, Польщі, Туреччині, США, Чехії, Казахстані, Росії тощо. Так, у США, Бразилії, Аргентині кредитні агентства є приватними підприємствами, мета

НУБІП УКРАЇНИ

функціонування яких – отримання прибутку від надання інформаційних послуг. У Японії та більшості європейських країн кредитне агентство створюють, як правило, у формі приватних компаній, котрі належать консорціуму кредиторів. Діюче в Німеччині кредитне агентство – це

НУБІП УКРАЇНИ

об'єднання восьми регіональних, у правовому й економічному відношенні самостійних, товариств (SCHUFA). Їх власниками й одночасно партнерами є комерційні банки, ощадні каси, кооперативні банки, будівельноощадні та іпотечні банки, лізингові суспільства, а також підприємства роздрібної торгівлі тощо.

НУБІП УКРАЇНИ

Поряд із кредитним бюро у багатьох країнах діє інститут державної реєстрації кредитів – Public credit registers (далі – PCR). Основна відмінність PCR від кредитних бюро полягає в тому, що надання інформації у базу даних є обов'язковим і встановлюється відповідним правилом. При цьому вся інформація – стандартизована (наприклад, кредити, надані понад лімітний розмір) і містить переважно дані про кредит, а не про позичальника.

НУБІП УКРАЇНИ

Також у багатьох країнах почали створювати спеціальні підрозділи, покликані здійснювати оцінку, моніторинг та управління проблемними

позиками, які функціонують на рівні або банківської установи, або банківської системи. До прикладу, в Польщі держава зобов'язала всі банки створити в своїй структурі департамент із управління проблемними активами, в німецьких банках розпочав діяти департамент із управління не лише проблемними, а й непрофільними активами.

Особливістю польських банків є також використання групового поручительства замість застави та інших традиційних засобів забезпечення. Установи, які практикували зазначену методику, були названі «банками довіри». Відповідна схема дала змогу, на прийнятних для суб'єктів кредитування умовах, отримувати позики без заставного капіталу за рахунок взаємної групової гарантії.

Кредитування ісламськими банками можна розглядати скоріше як участь в прибутку того чи іншого проекту. Наприклад, кредит типу «мушарака» виглядає, як видача банком підприємцеві грошей на певний проект із умовою участі на правах партнера (замість традиційної сплати відсотків за кредитом підприємець ділить із банком, а банк – із вкладником прибуток або збиток). Тому банківська установа зацікавлена тільки в процвітанні клієнта. Справу ісламського позичальника ретельно вивчають – не менше, ніж в українських банках, однак в ісламському банку основними факторами служать релігійність клієнта, крім довідок із роботи і наявності застави, вагому значимість мають судження про позичальника з боку імама мечеті, сусідів, друзів, членів громад. Навіть якщо в клієнта немає забезпечення, у нього є всі шанси отримати кредит тільки завдяки своїй вірі.

Безумовно, банк ризикує, видаючи кредит без застави, однак банкіри знають, що справжній мусульманин не візьме гроші в борг на сумнівний захід. Як результат, частка проблемних кредитів у загальному обсязі кредитування ісламських банків становить приблизно 0,9%, відповідно, обсяг протермінованої заборгованості є незначним.

Банк Канади Alberta Treasury Branches (ATB Financial) пропонує окремі спеціальні кредитні продукти для підприємств таких галузей, як енергетична, лісова, харчова, та для сільського господарства.

Зарубіжні банки дають позичальникам можливість вибору гнучких варіантів погашення кредитів. Так, дуже популярний за кордоном метод *Balloon loan*, коли схема погашення кредитів відбувається відносно невеликими частинами протягом кредитного періоду й більшою сумою після закінчення терміну погашення боргу.

Зарубіжні банки також враховують той факт, що започаткований бізнес на перших порах має незначні прибутки, тому вони йдуть на зниження першого внеску інколи навіть до 0%, нерідко одночасно піднімаючи процентну ставку за кредит. Що стосується відсоткових ставок, то у

зарубіжному досвіді використовуються фіксовані та плаваючі процентні ставки. Видача кредитів за фіксованою процентною ставкою страхує позичальника від можливих втрат при підвищенні процентних ставок на кредитному ринку підвищує ризик втрат для банку, а при видачі кредитів за

плаваючою процентною ставкою, кредитна ставка переглядається і встановлюється відповідно до ринкової. Видача кредитів при цьому мінімізує ризик втрат для банку, однак збільшує його для позичальника. Тому деякі зарубіжні банки пропонують комбіновану форму застосування процентних

ставок. Наприклад, італійський банк *Intesa Sanpaolo* використовує поєднання обох ставок у певних процентних співвідношеннях, залежно від умов конкретного позичальника та розміру кредиту. Процентні співвідношення фіксованих процентних ставок до плаваючої можуть бути 70:30; 60:40; 50:50;

30:70. Тобто, частину терміну кредиту позичальник сплачує за фіксованою процентною ставкою, а частину – за плаваючою.

Банки Канади до певної суми кредити надають за плаваючою процентною ставкою, а ті, які перевищують встановлену суму, - за фіксованою. Так, банк *RBC ROYAL* кредити від \$5000 надає за плаваючими ставками, а починаючи з \$10000 - за фіксованими ставками.

Потрібно також відмітити, що дуже поширеним в країнах з ринковою економікою є такий спосіб захисту від кредитного ризику, як продаж кредитів. Банк, виходячи з проведеної ним оцінки кредитного портфеля, може продати певну частину наданих кредитів іншим інвесторам. За рахунок цієї операції

банк має змогу повернути кошти, що були спрямовані у кредитні вкладення (повністю або частково). Ефект від здійснення таких операцій багатобічний.

По-перше, за рахунок продажу активів з низькою прибутковістю звільнюються ресурси для фінансування більш прибуткових активів; по-друге, продаж активів уповільнює зростання банківських активів, що допомагає керівництву банку досягти кращого балансу між збільшенням банківського капіталу та ризиком, пов'язаним із кредитуванням; по-третє, таким чином зменшуються відповідні статті балансу банку (ті, що характеризують його діяльність не з кращого боку).

Однією із поширених у деяких країнах форм продажу банками своїх кредитних вкладень є так звана сек'юритизація кредитів (банк пропонує для продажу не самі кредити, а цінні папери, які були випущені під ці кредити).

Трансформація позик у цінні папери дозволяє банку вивести з балансу частину ризикованих активів.

Кількість і обсяги проблемних кредитів можуть бути значно зменшені у разі застосування універсального методу розрахунку обсягу кредиту, що широко застосовується в західній банківській практиці. Зміст його полягає в тому, що видається лише частина загальної величини позички. Інша ж частина (у процентах до визначеного обсягу кредиту) банком не кредитується, а її сума визначається банком на підставі оцінки ризику конкретної операції.

Також до традиційних і обов'язкових за нормативними вимогами методів зниження кредитного ризику банків належить лімітування (або нормування). Лімітування передбачає встановлення кількісних обмежень щодо обсягів кредитних операцій за видами операцій або видами активів; щодо структури кредитного портфеля в розрізі ризиків контрагентів; щодо концентрації ризику за галузями, напрямками, регіонами. У світовій практиці максимальний припустимий ризик для одного позичальника коливається від 5 % (в Ірландії) до 40 % (у Франції) (табл. 2.4), а в Україні прийнятий на середньому рівні – не більше 25 % власного капіталу банку. (Табл. 3.1.)

НУБІП України

Таблиця 3.1.

ЛІМИТИ КОНЦЕНТРАЦІЇ КРЕДИТІВ НА ОДНОГО ПОЗИЧАЛЬНИКА

Країна	Норма ліміту, %	Особливості використання
Канада	25	Максимум 50 %, залежно від наявності застави
Данія	35	За певних умов може збільшуватися до 50 %
Франція	40	Сукупна концентрація всіх ризиків, що становлять від 5 до 40 % капіталу, не має перевищувати 800 % розміру сукупного капіталу
Німеччина	15	Сукупна вартість великих кредитів не повинна перевищувати 800 % від розміру сукупного капіталу
Ірландія	5	Використовується концентрація ризикових активів (не капіталу): одному позичальнику може бути надано максимум 5 % від вартості ризикових активів
Японія	20	30 % для трастів у довгострокового кредитування банків
Великобританія	25	Декларування будь-якого ризику, що перевищує 10 %, та своєчасне повідомлення про ризик, що перевищує 25 %
Іспанія	15	Від 15 до 30 % – потрібно подвоєння капіталу; від 30 до 40 % – капітал необхідно збільшити в 3 рази

Домінуючою концепцією є теорія диверсифікації банківських ризиків.

Сутність її полягає у всебічній диверсифікації операцій банку, в тому числі і кредитних. Сучасні дослідники вважають, що надання кількох великих є значно небезпечнішим, ніж численні дрібні позички.

Підсумовуючи викладене вище, слід зазначити, що використання досвіду іноземних банків дозволить уникнути помилок в оцінці й управлінні кредитним ризиком, створить умови для формування нових організаційних структур (кредитних бюро, рейтингових агентств), сприятиме оптимізації управління системою кредитних ризиків, буде стимулювати інвесторів розділяти банківські ризики і, разом з тим, дозволить одержувати їм значний прибуток.

Для покращення системи управління кредитним ризиком в Україні доцільним було б:

створення спеціальних кредитних продуктів для підприємств таких галузей, як енергетична, лісова, харчова, та для сільського господарства;

– запровадження схеми погашення кредитів відносно невеликими частинами протягом кредитного періоду й більшою сумою після закінчення терміну погашення боргу;

– використання комбінованої процентної ставки за кредит залежно від умов конкретного позичальника та розміру кредиту (встановлення межі розміру кредиту, після якого буде використовуватись фіксована відсоткова ставка);

– продаж частини наданих кредитів іншим інвесторам, включаючи такий спосіб продажу як сек'юритизація кредитів;

– використовуючи досвід ісламських банків, створити спеціальний продукт, який включає в себе видачу банком підприємстві коштів на певний проєкт із умовою участі на правах партнера.

3.2 Заходи щодо способів мінімізації кредитного ризику в банку

Актуальною сьогодні є розробка теоретичних пропозицій і рекомендацій з удосконалення методів мінімізації кредитного ризику, широке практичне використання яких допоможе банківській системі України підвищити ефективність діяльності всіх кредитних інститутів у процесі кредитування.

Найбільш актуальними невирішеними питаннями у галузі розробки методології управління кредитними ризиками можна вважати:

- формалізацію принципів функціонування системи кредитних ризиків;

- застосування практичних інструментів мінімізації негативного впливу кредитних ризиків на діяльність комерційних банків і держави в цілому.

Слід відмітити, що на даний час в Україні відсутні достатньо ефективні моделі управління кредитними ризиками, а застосування зарубіжного досвіду неможливе, так як існують суттєві відмінності у формах звітності та відсутній накопичений десятиліттями статистичний матеріал.

Для вирішення проблеми управління кредитним ризиком на макrorівні необхідні теоретичні розробки у цій галузі та практичні навички працівників банку з аналізу та мінімізації можливих втрат, пов'язаних із кредитною діяльністю.

Найбільшу увагу слід приділити аналізу якості і структури короткострокового кредитного портфелю банку, оскільки саме короткострокові кредити є найбільш поширеними. З огляду на міжнародний та вітчизняний досвід організації кредитних відносин, доцільним є запропонувати єдину систему оцінювання та управління кредитним ризиком на основі вироблення процедур кредитування, підготовки необхідних документів для внутрішнього і зовнішнього аудиту.

Ще одним з заходів управління кредитним ризиком комерційних банків на макроекономічному рівні з метою стабілізації економічної ситуації в Україні можна запропонувати створити Резервну систему України при НБУ - ситуаційний центр при НБУ для вдосконалення управління проблемною заборгованістю за кредитними операціями та створенням резервів під кредитні ризики, та під активні операції банку взагалі. Основною метою її функціонування буде запобігання виникнення криз у банківській системі (гультай)

Резервна система має фінансуватися за рахунок доходів держави від приватизації і складати 2% від ВВП. Такий державний фонд дасть можливість запобігти банкрутству банків, а також сприятиме росту довіри населення України до банківської системи в цілому. Також він надасть можливість надавати допомогу банкам у разі виникнення загрози їх платоспроможності та банкрутства. Але водночас треба розробити низку правил та вимог до банків для отримання такої допомоги.

Одним з напрямків діяльності ситуаційного центру є зниження рівня неповернення кредитів та зменшення розміру сформованих резервів, а також профілактика виникнення проблемних активів. У своїй діяльності ситуаційний центр повинен керуватися чинним законодавством, нормативними актами Національного банку України, статутом, рішеннями правління, іншими нормативними документами банку і положенням про підрозділ.

Можна визначити основні завдання, що стоять перед ситуаційним центром:

- участь у формуванні та реалізації ефективної кредитно – інвестиційної стратегії банку з метою одержання максимального прибутку. Йдеться насамперед про організацію ранньої профілактики і моніторингу випадків виникнення проблемних активів, створення умов для повернення проблемних кредитів, за яких втрати банку мінімальні;

- вироблення принципів, стратегій, форм і методів участі банку і його філій у виконанні роботи з кредитами ризиками;

- розроблення та реалізація можливих схем погашення простроченої заборгованості.

Основні принципи, що можуть бути використані для організації роботи ситуаційного центру, це зокрема:

По – перше, запобігання переходу кредиту в розряд проблемних, тобто ситуаційний центр (разом з підрозділами, що ведуть активні операції) повинен брати участь у процедурі ухвалення рішення про видану кредиту, долучаючи досвід своєї роботи в загальну справу, систематично стежити за станом портфеля активів банку і розпочати роботу з позичальником з моменту першої

затримки платежу. У випадку, якщо вона мала винятково технічний характер і проблем у боржника не виявлено, ситуаційний центр може знову повернутися в режим спостереження; – повнота та комплексність підходу до вирішення проблеми – банк повинен використовувати всі надані законом і нормативними документами засоби для організації «масованої атаки» на боржника.

Ситуаційний центр повинен не тільки розробити різні стратегії роботи з урахуванням як економічних особливостей самого банку, так і організаційно-правових, виробничо-технологічних, соціальних, психологічних і навіть особистісних особливостей боржників, але і здійснити їхню деталізацію аж до форм і методів роботи;

По – друге, своєчасність вживання заходів, тобто у роботі із проблемними кредитними найчастіше виникають ситуації, коли потрібно негайно прийняти рішення, що дає змогу повернути до 100 % заборгованості або перевести кредит із проблемного в нормальний. Якщо буде згаяно час, то надалі це може призвести до переходу кредиту в категорію безнадійного до стягнення; – ефективність вживання заходів – результатом роботи ситуаційного центру повинне бути реальне зростання доходів банку. Потрібно взяти до уваги і часовий чинник.

У практичній діяльності банк найчастіше змушений йти на поточні витрати з метою досягнення стратегічного позитивного результату;

По – третє, наростання позитивного ефекту, тобто боржник, що не може, розрахуватися одноразово, повинен повертати борг частинами, але за графіком і під пильним контролем ситуаційного центру.

З типових завдань впливають основні функції ситуаційного центру:

– здійснення комплексу заходів, пов'язаних з роботою щодо повернення заборгованості з проблемних кредитів, і аналітичного обліку, що належить до його компетенції;

– організація і проведення роботи з повернення проблемної заборгованості, зокрема зі залученням фахівців суміжних підрозділів;

підготовка, у межах своєї компетенції, висновку для колегіальних органів банку;

– супровід кредитів від стадії переходу в групу проблемних до одержання конкретного результату;

– у частині, що належить до компетенції підрозділу, дійснення організації, обліку і контролю діяльності інших підрозділів банку, залучених до роботи з проблемними кредитами;

– здійснення розрахунку, нарахування і контролю за рухом сформованих резервів на можливі втрати за позичками або іншими видами резервів зі заборгованості.

Штат ситуаційного центру управління проблемною заборгованістю за кредитними операціями (без врахування працівників, робочі місця яких знаходяться у філіях банку), повинен становити не більше ніж 9-11 чоловік, підібраних за принципом спеціалізації.

Таким чином, завдання кваліфікованої роботи з проблемною заборгованістю перетворилась для комерційних банків України в дуже актуальне, а в багатьох випадках – у нагальне завдання. Одним із перспективних напрямів діяльності комерційних банків на сучасному етапі є використання нових підходів для вдосконалення управління врегулюванням проблемної заборгованості, зокрема, створення банками ситуаційних центрів управління проблемною заборгованістю юридичних та фізичних осіб за кредитними операціями.

Проаналізувавши менеджмент кредитного ризику в банку АТ «ПриватБанк» та використовуючи зарубіжний досвід управління кредитним ризиком, можна запропонувати такі методи щодо мінімізації кредитних ризиків, які включатимуть:

А. методи мінімізації індивідуального кредитного ризику:

а) методи мінімізації кредитного ризику щодо позичальника:

- вдосконалення аналізу кредитоспроможності позичальника, використовуючи зарубіжні методика;

- покращення системи оцінювання кредитного проекту в банку - визначення реалістичності та окупності кредитного проекту, встановлення ступеня відповідності суми та строків кредиту меті заходу, що кредитується тощо;

- визначення оптимальних умов кредитування - здійснення банком структурування кредиту, тобто визначення основних параметрів кредитної угоди, які відповідали б потребам клієнта та мінімізували кредитний ризик банку;

- моніторинг наданих кредитів - постійне відстеження банківськими працівниками цільового використання кредиту та дотримання умов кредитної угоди позичальником;

- контроль з боку банку за станом рахунків клієнта, зміною грошових потоків, що може негативно вплинути на погашення позичальником основної суми боргу за кредитом та сплати процентів за користування ним;

- стимулювання страхування позичальників - позичальник укладає зі страховою компанією договір про страхування своєї відповідальності за непогашення кредиту;

- використання плаваючої процентної ставки за кредитами;

- застосування банком скорингових систем відбору клієнтів для подальшого їх обслуговування, в тому числі, і кредитного. Ці системи дозволяють швидко оцінювати позичальників і визначати рівень кредитного ризику, а також відстежувати динаміку фінансового стану, що в подальшому дозволяє оперативно приймати рішення щодо управління кредитним зобов'язанням позичальника та поточним його обслуговуванням.

b) методи мінімізації ризику забезпечення кредиту:

моніторинг забезпечення кредиту - перевірка наявності, стану, умов зберігання та якості майна, яке надане у забезпечення за кредитом, та відстеження негативних змін, які можуть призвести до виникнення втрат для банківської установи;

- початкове оцінювання вартості забезпечення, а також подальший контроль за її змінами для недопущення значного зниження ринкової вартості застави і як наслідок неможливості покриття збитків банку в повному обсязі за рахунок реалізації такого

забезпечення. Цей захід є досить важливим, оскільки більшість проблем, які виникають при реалізації заставленого майна витікають саме з його невірної попередньої оцінки. Як наслідок - перевищення витрат по реалізації заставлених цінностей над отримуваними коштами. Для запобігання цього ефективним було б встановлення

постійних контактів із спеціалізованими товариствами з оцінки майна, або створення при банку окремого відділу (введення посади відповідного спеціаліста філіях).

- перевірка банківською установою показників вартості та ліквідності забезпечення, у результаті чого відповідними працівниками банку готується висновок щодо доцільності прийняття наданого майна у забезпечення за кредитом;

- перевірка можливості неодноразової застави майна - виявлення службою безпеки банку недобросовісної поведінки позичальників, зокрема, щодо наявності непогашеної кредитної заборгованості чи багаторазового одночасного надання певного майна у забезпечення за різними кредитами;

- страхування застави - укладення угоди зі страховою компанією про виплату страхового відшкодування у разі настання страхового випадку з предметом забезпечення.

В. методи мінімізації портфельного кредитного ризику банку:

- диверсифікація кредитного портфеля:

✓ Галузева - розподіл кредитів між клієнтами, які здійснюють свою діяльність у різних галузях економіки. При цьому банківські працівники повинні проводити їхній аналіз та прогнози розвитку. Найбільший ефект досягається при розподілі кредитного портфелю між галузями з протилежними фазами коливачь ділового циклу.

Ризиковими, з точки зору надання банківського кредитування, є такі види економічної діяльності, як сільське господарство, мисливство та лісове господарство, рибальство та рибицтво. Висока питома вага цих

видів діяльності в кредитному портфелі банку буде супроводжуватися

значним сукупним кредитним ризиком, тому кредитування в цих

випадках вимагає більш жорстких умов, насамперед, щодо забезпечення.

Ризикованими, але перспективними з позиції нарощення кредитної

діяльності слід вважати будівництво, торгівлю, ремонт автомобілів,

побутових виробів та предметів особистого вжитку, переробну промисловість.

Менш ризикованими, але й неперспективними з позиції нарощення

кредитної діяльності є освіта, охорона здоров'я та надання соціальної

допомоги.

Найкращу якість кредитному портфелю банку забезпечить структура кредитів, в якій переважатимуть наступні види економічної діяльності:

➤ добувна промисловість;

➤ виробництво та розподілення електроенергії, газу та води;

➤ діяльність готелів та ресторанів;

➤ діяльність транспорту та зв'язку;

➤ операції з нерухомим майном та оренда;

➤ інжиніринг та надання послуг підприємцям;

➤ надання комунальних та індивідуальних послуг;

➤ діяльність у сфері культури та спорту.

✓ Географічна – кредитні ресурси мають розподілятися між

позичальниками, які перебувають у різних географічних регіонах,

країнах із різними економічними умовами тощо. Тобто, збільшення відділень та філій банку.

✓ Портфельна - розподіл кредитів між різними категоріями

позичальників (великими і середніми підприємствами, малим

бізнесом, юридичними та фізичними особами, домашніми господарствами тощо).

- лімітування - встановлення максимально допустимих розмірів надання кредитів позичальникам, що дає змогу обмежити ризик;

- резервування - полягає у формуванні банком резервів на відшкодування можливих втрат за кредитними операціями;

- реструктуризації проблемних боргів, тобто можливі варіанти: викуп проблемних кредитів, зниження відсоткових ставок, конвертацію валютних кредитів, пролонгацію термінів позичок, зменшення основної суми кредиту тощо.

- сек'юритизація кредитів (банк пропонує для продажу не самі кредити, а цінні папери, які були випущені під ці кредити) Трансформація позик у цінні папери дозволяє банку вивести з балансу частину ризикованих активів.

С. методи мінімізації ризику на рівні банку:

- підготовка висококваліфікованих спеціалістів (підвищення кваліфікації) із енциклопедичними знаннями в багатьох галузях економіки, які здатні приймати рішення в нестандартних ситуаціях. Така необхідність

викликана складною структурою джерел кредитного ризику. За умови переважання в банківській системі універсальних банків працівникам таких кредитних установ приходится стикатися із специфічними проблемами багатьох сфер діяльності (в тому числі і виробничої).

- створення системи мотивації персоналу банку;

- розроблення власних методик виявлення і оцінювання ризиків банку;

- запровадження сценарного моделювання - розрахунок і прогнозування найкращих, прийнятних і найгірших варіантів розвитку подій,

що можуть виникнути в процесі проведення значних за обсягами операцій.

Сценарне моделювання включає модель кредитного ризику та є необхідною складовою при визначенні варіантів стратегії розвитку банку на майбутні періоди та при поточному плануванні діяльності;

посилення роботи служб безпеки банків. Гострою такою ж як для банківської системи України, так і для нашого банку є проблема захисту від кредитного ризику, що виникає внаслідок неправомірних дій позичальників, які завдають банкам значних збитків.

Неправомірними діями може бути :

- незаконне отримання кредиту (отримання позики або пільгових умов кредитування шляхом представлення банкові заздалегідь невірних відомостей про господарський та фінансовий стан);

- злочинне ухилення від погашення кредиторської заборгованості

(після набуття законної сили відповідним судовим актом);

- навмисне банкрутство (з метою неповернення боргу);

- фіктивне банкрутство (з метою введення кредиторів в оману та

отримання відстрочок, для несплати боргів);

- неправомірні дії при банкрутстві.

Саме поява час від часу в банківській практиці перелічених вище випадків спричинює необхідність посилення роботи служб безпеки банків.

Має бути припинений такий хід дій, за якого функції служби безпеки банку зводяться до охоронних обов'язків;

- створення міжбанківської інформаційної бази, до якої за результатами аналітичної роботи банківських службовців із підприємствами різних галузей економіки заносилися б дані про оптимальні значення показників фінансового стану позичальників, що належать до відповідних галузей. Це дало б можливість більш точно прорахувати вагові значення різних коефіцієнтів;

- розширення співробітництва із спеціалізованими маркетинговими фірмами. Завдяки поширенню таких контактів АТ «ПриватБанк»

вдосконалював би свої кредитні продукти відповідно до попиту позичальників. До того ж аналіз поточної кон'юнктури інших ринків, наданий такими фірмами, робив би можливим для банку вільно орієнтуватись у

вдосконалював би свої кредитні продукти відповідно до попиту позичальників. До того ж аналіз поточної кон'юнктури інших ринків, наданий такими фірмами, робив би можливим для банку вільно орієнтуватись у

вдосконалював би свої кредитні продукти відповідно до попиту позичальників. До того ж аналіз поточної кон'юнктури інших ринків, наданий такими фірмами, робив би можливим для банку вільно орієнтуватись у

доцільності здійснення окремих кредитованих заходів, надавати консультації клієнтам.

3.3 Формування та використання резерву для відшкодування втрат в процесі кредитування

Формування резерву під кредитні ризики розглядається як один з найважливіших способів підвищення надійності комерційних банків.

Діяльність зі створення резервів на відшкодування втрат за кредитними операціями комерційних банків в Україні було розпочато в 1995 р. Існуюча до цього практика списання безнадійної кредитної заборгованості без визначення конкретних джерел покриття призводила до виникнення значних розбіжностей між реальним капіталом банків та величиною капіталу,

відображеного у фінансовій звітності. За таких умов саме існування банківської системи перебуває під загрозою, а іноземні інвестори не можуть довіряти фінансовій звітності банків і тому зменшують свій ризик, обмежуючи кредитування та висуваючи вимоги щодо готівкового забезпечення акредитивів.

Порядок класифікації кредитів та формування резерву (на той час страхового фонду) вперше у вітчизняній практиці було визначено у Положенні НБУ «Про порядок формування і розмір страхового фонду комерційних банків» (Постанова Правління НБУ від 30.06.95 № 167). Цим документом передбачалося резервів за рахунок витрат банку, що за остаточним результатом відповідає формуванню резерву за рахунок прибутку до оподаткування, як це і прийнято в міжнародній практиці. Але така ініціатива НБУ на той час не мала законодавчої підтримки. Тому протягом 1996—1997-х років комерційні банки мали формувати резерв за рахунок чистого прибутку (після виплати податків). Це відчутно загальмувало процес створення резерву, адекватного реальній величині кредитного ризику. Через значні втрати за кредитними операціями в попередні роки та за браком стимулів до створення

резервів у повному обсязі українські банки так і не спромоглися остаточно розв'язати цю проблему.

Сьогодні методика оцінки якості кредитного портфеля в комерційних банках України регламентується Положенням «Про порядок формування та використання резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями банків», яке затверджено Постановою Національного Банку України (далі НБУ) № 279 від 06.07.2000 р, згідно якого визначено, що з метою підвищення надійності та стабільності банківської системи, захисту інтересів кредиторів і вкладників банків Національним банком України установлюється порядок формування та використання резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями банків.

Зараз у роботі комерційних банків України використовуються наступні види резервів:

- внутрішній резервний фонд у складі власного капіталу на погашення можливої збитковості діяльності банку;

- зовнішній обов'язковий резерв на коррахунку в НБУ гарантування повернення залучених та запозичених коштів клієнтів банку;

- зовнішній резерв страхування вкладів фізичних осіб в Фонді гарантування вкладів;

- внутрішні резерви компенсації можливих втрат від активних операцій, які, у свою чергу, поділяються на спеціальні резерви:

- під кредитні операції;

- під операції з цінними паперами;

- під дебіторську заборгованість;

- під нарахувані доходи від активних операцій, сумнівні щодо їх одержання;

- резерв на всю суму коштів, розміщених на кореспондентських рахунках у банках (резидентах і нерезидентах), які визнані банкрутами або ліквідовуються за

НУБІП УКРАЇНИ

рішенням уповноважених органів, або які зареєстровані в офшорних зонах;

- за коштами, розміщеними на кореспондентських рахунках, відкритих у банках-нерезидентах, банки зобов'язані формувати резерв з урахуванням ризику країни.

НУБІП УКРАЇНИ

Відповідно до даного Положення резерв для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями банків є спеціальним резервом, необхідність формування якого обумовлена кредитними ризиками, що, притаманні банківській діяльності. Створення резерву під кредитні ризики - це визнання витрат для відображення реального результату діяльності банку з урахуванням погіршення якості його активів або підвищення ризиковості кредитних операцій.

НУБІП УКРАЇНИ

За цим Положенням, банк формує резерви за:

НУБІП УКРАЇНИ

- коштами, розміщеними на кореспондентських рахунках у банках (резидентах і нерезидентах), які визнані банкрутами або ліквідуються за рішенням уповноважених органів, або які зареєстровані в офшорних зонах;

НУБІП УКРАЇНИ

- заборгованістю за кредитними операціями (ДОДАТОК Л);
- простроченою понад 31 день заборгованістю за нарахованими доходами та нарахованими процентними доходами з урахуванням вимог НБУ щодо врахування строку заборгованості по основному боргу.

НУБІП УКРАЇНИ

Для визначення резерву банк здійснює класифікацію виданих кредитів та оцінку кредитних ризиків з урахуванням таких критеріїв:

НУБІП УКРАЇНИ

- оцінка фінансового стану позичальника (контрагента банку);
- стан обслуговування позичальником кредитної заборгованості за основним боргом та процентами (комісії чи інші платежі), а також спроможність позичальника надалі обслуговувати цей борг;

НУБІП УКРАЇНИ

- рівень та якість забезпечення кредитної операції.

Резерв під кредитні ризики формується банком і використовується лише для покриття збитків за непогашеною позичальником заборгованістю за

кредитними операціями за основним боргом, стягнення якої є неможливим.

Резерв під кредитні ризики формується в тій валюті, у якій враховується заборгованість. Банки зобов'язані здійснювати формування резервів під кредитні ризики за коштами, що містяться на кореспондентських рахунках, які відкриті в інших банках, та за простроченими на строк понад 30 днів нарахованими доходами за кредитними операціями.

Формування резерву під кредитні ризики не здійснюється:

- за бюджетними коштами, які розміщені банком у вигляді кредитів;
- кредитними операціями між установами в системі одного банку;
- операціями фінансового лізингу, якщо об'єктом операцій є нерухоме майно;
- коштами, що розміщені банком на умовах субординованого боргу;
- позабалансовими зобов'язаннями з кредитування, за якими банк не

повинен надавати кошти на першу вимогу контрагента;

- коштами в іноземній валюті, що перерахована Національним банком України.

Банківські установи зобов'язані здійснювати розрахунок резервів під стандартну та нестандартну заборгованість (з урахуванням строків погашення боргу за кредитними операціями) протягом місяця, у якому здійснено кредитну операцію (або укладено угоду на її здійснення) (Рис.3.1.).

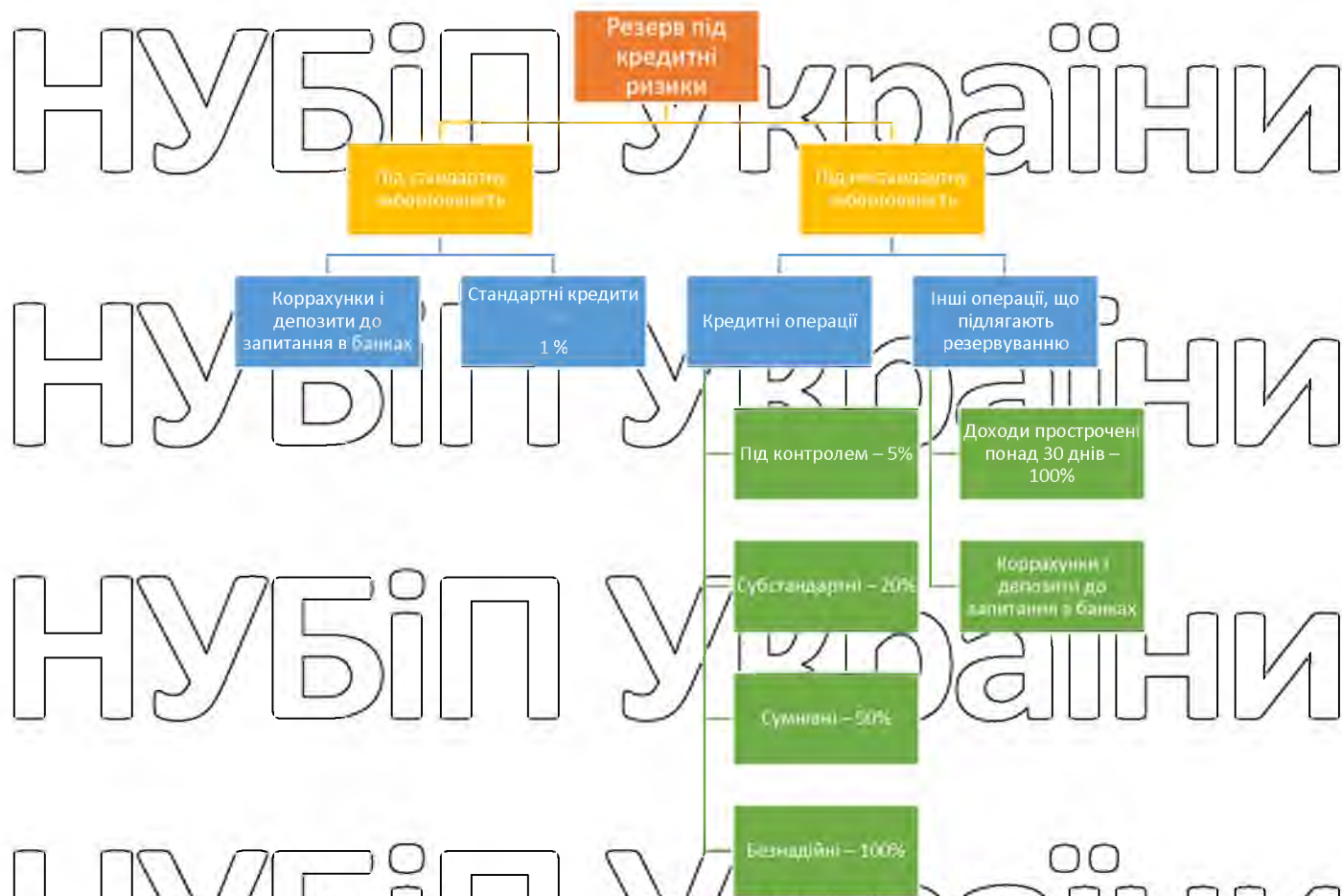

Рис 3.1. Об'єкти резервування та нормативи відрахувань до резерву під кредитні ризики [23]

Резерви під нестандартну заборгованість формуються за кредитними операціями, які класифікуються як "під контролем", "субстандартні", "сумнівні", "безнадійні".

"Стандартною" є кредитна операція, за якою кредитний ризик є незначним і становить один відсоток чистого кредитного ризику.

"Під контролем" - це кредитні операції, за якими ризик є незначним, але може збільшуватися внаслідок виникнення несприятливої для позичальника ситуації та становить 5% чистого кредитного ризику.

"Субстандартними" вважаються операції, за якими кредитний ризик є значним, надалі може збільшуватися і становить 20% чистого кредитного ризику, а також є ймовірність не своєчасного погашення заборгованості в повній сумі та в строки, що передбачені кредитним договором.

"Сумнівні" операції - це операції, за якими виконання зобов'язань з боку позичальника банку в повній сумі (з урахуванням фінансового стану позичальника та рівня забезпечення) під загрозою, ймовірність повного погашення низька та становить 50% чистого кредитного ризику.

"Безнадійні" кредитні операції - це операції, ймовірність виконання зобов'язань за якими з боку позичальника банку (з урахуваннями фінансового стану позичальника та рівня забезпечення) практично відсутня, ризик за такими операціями дорівнює сумі заборгованості за ним.

Розрахунок за обома частинами резерву банки зобов'язані здійснювати протягом місяця, в якому здійснено кредитну операцію або укладено угоду про її здійснення. Резерв формується з огляду на обсяги фактичної кредитної заборгованості за групами ризику (станом на перше число місяця, наступного за звітним) щомісяця в повному обсязі і незалежно від розміру доходів за цими операціями.

Слід відмітити, що банк визначає суму резерву як різницю між балансовою вартістю наданого кредиту та теперішньою вартістю оцінених майбутніх грошових потоків, дисконтованих за первісною ефективною ставкою відсотка.

Відповідно для оцінки кредитного ризику необхідно оцінити фінансовий стан позичальника. Дана проблематика регламентується Національним банком, який визначає перелік показників для його визначення.

Після оцінки фінансового стану визначається клас позичальника, який формуються окремо для юридичних та фізичних осіб (ДОДАТОК Ж). Нормативно також визначені умови, коли позичальнику за інших рівних умов банк не може надати певний клас.

На стадії дії кредитної угоди банками щомісячно здійснюється визначення поточної групи кредитних операцій за станом обслуговування позичальником боргу за ними (ДОДАТОК К), класифікуючи їх стан як "добрий", "слабкий", "незадовільний".

Дотримуючись дисципліни обслуговування позичальником боргу визначається класифікація кредитного портфеля за ступенем ризику та

визначається категорія кредитної операції. Категорія заборгованості за кредитами, які включені до портфеля однорідних споживчих кредитів, банком щомісяця визначається залежно від кількості днів прострочення основного боргу та/або відсотків/комісії за ним (табл. 3.2).

Таблиця 3.2.

РІВЕНЬ РЕЗЕРВУВАННЯ ЗАЛЕЖНО ВІД ТЕРМІНУ ПРОСТРОЧЕННЯ ПЛАТІЖУ

Кількість календарних днів прострочення	Категорія заборгованості	Коефіцієнт резервування за однорідними споживчими кредитами	
		у гривнях	іноземній валюті
		0	«стандартна»
До 30	«під контролем»	10%	100%
31 – 60	«субстандартна»	40%	100%
61 – 90	«сумнівна»	80%	100%
Від 91 і більше	«безнадійна»	100%	100%

Відповідно банки мають право самостійно встановлювати більш жорсткі критерії для віднесення цієї заборгованості до відповідної категорії.

Визначення стану обслуговування боргу дає можливість банку планувати свою роботу із позичальниками відповідно до кожної конкретної ситуації та створювати належне резервне забезпечення.

Операції кредитування безпосередньо пов'язані із наявністю у позичальника заставного майна, яке виступає гарантом погашення заборгованості. Під час визначення чистого кредитного ризику для розрахунку резерву сума валового кредитного ризику окремо за кожною кредитною операцією може зменшуватися на вартість прийнятого забезпечення.

Виокремлюють два види забезпечення — гарантії та предмети застави.

До безумовних гарантій, що враховуються для розрахунку резерву під кредитні ризики, належать: гарантії, надані Кабінетом Міністрів України, банками з офіційним кредитним рейтингом, не нижчим за «Інвестиційний клас», урядами країн категорії «А», міжнародними багатосторонніми банками,

такими як Міжнародний банк реконструкції та розвитку, Європейський банк реконструкції та розвитку, а також забезпечені гарантії банків України [10].

Предметами застави можуть бути майно або майнові права позичальника чи майнових поручителів (треть осіб). Зокрема, предметом застави служать:

- майнові права на грошові депозити, розміщені в банку з офіційним кредитним рейтингом, не нижчим за «Інвестиційний клас»;

- майнові права на грошові депозити, розміщені в банку-кредиторі за умови можливості доступу і контролю за цими коштами у разі порушення позичальником умов кредитної угоди;

- дорогоцінні метали, які належать позичальнику і знаходяться на зберіганні в банку-кредиторі;

- державні цінні папери;

- недержавні цінні папери (акції, облігації підприємств, ощадні та інвестиційні сертифікати);

- зареєстроване рухоме і нерухоме майно та інші майнові права.

Разом з тим не враховується застава, предметом якої є акції, випущені банком-кредитором. У розрахунках береться до уваги ринкова вартість предмета застави (а не собівартість, балансова вартість чи інша основа виміру).

При розрахунку резерву за заборгованістю, що сформувалась за портфелем однорідних споживчих кредитів, забезпечення за цими кредитами до уваги не береться.

Загальною вимогою до розміру забезпечення за кредитною операцією є перевищення його ринкової вартості порівняно із сумою основного боргу та відсотків за ним з урахуванням обсягу можливих витрат на реалізацію застави в разі невиконання позичальником своїх зобов'язань.

Якщо банк не здійснює перевірку стану заставленого майна, а також відсутні документи, що засвідчують наявність і стан забезпечення, то банку зобов'язаний формувати резерв під кредитні ризики на всю суму основного боргу.

Міжнародними стандартами також передбачено регулювання питання резервування для відшкодування втрат в процесі кредитування. Особливу увагу приділено цьому питанню у МСФЗ 39 «Фінансові інструменти визнання та оцінка», частина 3 «Наступне визнання».

Відповідно до даного міжнародного стандарту на першому етапі банк оцінює чи є об'єктивні ознаки знецінення за кожним значним (великим) фінансовим активом, а також аналогічно аналізують інші менш значні активи, оцінюючи їх разом.

Якщо банк визначає, що не має об'єктивних умов знецінення крупного фінансового активу, то він може включити даний актив до групи однорідних активів з аналогічними характеристиками кредитного ризику і здійснити оцінку знецінення даної групи на портфельній основі.

По активам, які відносяться до великих кредитів і для яких має місце ознака знецінення, розраховується резерв на індивідуальній основі.

Якщо в наступний період сума збитку від знецінення знижується, і зниження може бути об'єктивно віднесене до події, що сталася після врахування зменшення корисності (наприклад, підвищення кредитного рейтингу боржника), то раніше визнаний збиток від знецінення повинен стертися, або безпосередньо, або шляхом коригування резерву під знецінення.

Процес оцінки резерву під знецінення враховує всі відкриті кредитні позиції, а не тільки позиції, що мають низьку якість. Якщо банк використовує внутрішню систему класифікації позик, вона розглядає всі класи позик, а не тільки ті, якість яких суттєво погіршилася.

Майбутні грошові потоки від портфелю фінансових активів, які тестуються на знецінення на портфельній основі, оцінюються на основі минулого досвіду виникнення збитків для активів із характеристиками кредитного ризику, аналогічними активами цього портфеля. Банк, що не мають власного досвіду виникнення збитків або коли наявного досвіду недостатньо, використовують досвід з аналогічним портфелем фінансових активів.

Минулий досвід виникнення збитків коригується на основі поточної доступної інформації для відображення впливу поточних умов. Оцінка змін у майбутніх потоках грошових коштів відображає і направлено коригується з урахуванням пов'язаної доступної інформації, збержуваної від періоду до періоду (наприклад, зміни рівня безробіття, цін на майно, статусу виплат та інших факторів, які вказують на понесені збитки в групі і їх значущість).

Методика і припущення, що використовуються для оцінки майбутніх потоків грошових коштів, слід регулярно переглядати, щоб мінімізувати різницю між оцінкою ймовірних втрат і реальними збитками.

Можна використовувати формули або статистичні методи для визначення збитків від знецінення в портфелі фінансових активів (наприклад, стосовно більш дрібним позиками). Будь-яка використовувана модель повинна: враховувати тимчасову вартість грошей, брати до уваги всі потоки грошових коштів (протягом всього терміну життя активу), враховувати вік позичок у портфель, не створювати резерв під знецінення при первісному визнанні фінансового активу.

Таким чином, можна говорити про досить цікавий підхід до визначення резервів. Варто відмітити, що всі події щодо цього питання зосереджені на принципі історичного аспекту, за використанням якого банк повинен бути впевнений, що всі умови залишаються незмінно рівними, що не є характерним для України. Проте доцільним є використання такого досвіду, враховуючи доступну інформацію про кон'юктурні коливання на фінансовому ринку України.

Одним із перспективних шляхів вдосконалення процесу формування та використання резервів за кредитними ризиками є зовнішнє страхування відповідальності за неповернення кредиту в страхових компаніях. Найбільш привабливе таке страхування для споживчих кредитів, оскільки вони є невеликими за сумою та масовими за кількістю, тобто мають класичні страхові можливості виплат по окремим страховим випадкам за рахунок масових страхових премій великої кількості позичальників [57].

При цьому, комерційний банк отримує наступні вигоди:

- можливість реструктуризації (продлонгації) прострочених споживчих кредитів за рахунок отримання страхової гарантії повернення споживчого кредиту у наступних періодах;

- наявність гарантії повернення кредиту з боку страхової компанії дозволяє при реструктуризації (продлонгації) кредитів перекваліфікувати прострочені споживчі кредити в категорії меншого ризику, тобто зменшити необхідну суму створення внутрішніх резервів на кредитні ризики, тобто підвищити прибутковість банку.

У останньому розділі ми намагалися висвітлити основні проблеми управління кредитними ризиками та процесу формування резервів під кредитні операції. До основних проблем, розглянутих нами, ми віднесли:

- встановлені обов'язкові рівні формування резервів, можуть бути кориговані на власний розгляд що, на наш погляд, сприяє виникненню при цьому суб'єктивних підходів. Унаслідок цього банки, залежно від необхідності збільшити чи зменшити фінансові результати, не завжди адекватно до реального ризику визначають його рівень та, відповідно, обсяги резервів;

- необхідності реформування сучасної системи формування резервів, котру сучасні банки використовують як головний механізм саморегулювання їх фінансових результатів;

- проникнення іноземного капіталу в банківську систему України, що призвело до збільшення кількості іноземних банків, підвищення жорсткої конкуренції на ринку банківських продуктів;

- вироблення кількісних нормативів для порівняння під час оцінки платоспроможності позичальника. Це свідчить про реальний розкид значень, обумовлений галузевою приналежністю. Відповідно приведені в економічній літературі бажані значення фінансових коефіцієнтів (фінансової стійкості, ліквідності тощо) не враховують галузевих особливостей і специфіки діяльності підприємств, що в свою чергу призводить до неможливості надати реальну оцінку фінансового стану позичальника.

Таким чином, виділені нами проблеми підтвердили необхідність реформування сучасних методів і інструментів управління кредитними ризиками банку та процесу формування резервів під кредитні операції.

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

ВИСНОВКИ

Ризик – це ймовірність того, що події, очікувані або неочікувані, можуть мати негативний вплив на капітал та/або надходження банку.

Кредитний ризик, як один з головних ризиків у банківській сфері, являє собою наявний або потенційний ризик для надходжень та капіталу, який виникає через неспроможність сторони, що взяла на себе зобов'язання, виконати умови. В економічній літературі, у наукових працях вчених-економістів кредитні ризики класифікуються по-різному, але всі вони пропонують розрізняти індивідуальний/кредитний ризик та кредитний ризик за всім портфелем.

Головна мета управління кредитним ризиком – формування якісного кредитного портфелю, здійснення стабільної, надійної, прибуткової діяльності банку, запобігання втраті капіталу через кредитний ризик, удосконалення системи управління ризиками з урахуванням законодавчих та нормативних актів, зовнішніх та внутрішніх факторів впливу на діяльність Банку.

Провівши аналіз методів мінімізації кредитного ризику в АТ «ПриватБанк», можна сказати - банк проводить досить розумну кредитну політику, яка полягає в:

– розширенні кредитного портфеля, при цьому притримується нормативів, встановлених НБУ щодо мінімізації кредитного ризику;

– покращує якість кредитного портфеля за рахунок гарантій і поручительства.

Виходячи з результатів аналізу якості кредитного портфеля з погляду ризику: банку необхідно проводити обережнішу кредитну політику, ретельніше підходити до оцінювання платоспроможності позичальників на стадії надання кредитів, приділяти увагу цільовому використанню наданих позик та контролю за діяльністю позичальника з метою своєчасного виявлення негараздів та запобігання можливих втрат за позиками.

Для покращення системи управління кредитним ризиком в банку, пропонуємо провести наступні заходи:

1. Підвищення ефективності роботи call-центру і спеціалізованих підрозділів з повернення простроченої заборгованості. Для забезпечення продуктивної роботи даних підрозділів існує необхідність впровадження маркетингового інструментарію з проведення роботи з вивчення клієнтів банку, сегментації їх на групи і побудови відповідних моделей поведінки, що дозволять врахувати складні мотиваційно-психологічні, фінансово-економічні та інші особливості організації взаємодії з кожним типом клієнтів.

2. Розширення співробітництва із спеціалізованими маркетинговими фірмами. Завдяки поширенню таких контактів АТ «ПриватБанк» вдосконаливав би свої кредитні продукти відповідно до попиту позичальників. До того ж аналіз поточної кон'юнктури інших ринків, наданий такими фірмами, робив би можливим для банку вільно орієнтуватись у доцільності здійснення окремих кредитованих заходів, надавати консультації клієнтам.

3. Запровадження сценарного моделювання – розрахунок і прогнозування найкращих, прийнятних і найгірших варіантів розвитку подій, що можуть виникнути в процесі проведення значних за обсягами операцій. Сценарне моделювання має включати модель кредитного ризику та є необхідною складовою при визначенні варіантів стратегії розвитку банку на майбутні періоди та при поточному плануванні діяльності.

4. Оптимізація регіональної структури, тобто географічне розширення відділень банку, а як наслідок – диверсифікація ризиків. Таке формування кредитного портфеля дозволяє зменшувати сукупний кредитний ризик банку за рахунок науково обгрунтованого вибору пріоритетних регіонів для розвитку кредитування. Даний підхід можна деталізувати у розрізі окремих сегментів ринку банківських кредитів: великий бізнес, середній та малий бізнес, кредити фізичним особам.

5. Галузева диверсифікація. Найбільший ефект буде досягнуто при розподілі кредитного портфелю між галузями з протилежними фазами

коливань ділового циклу. Найкращу якість кредитному портфелю банку забезпечить структура кредитів, в якій переважатимуть наступні види економічної діяльності:

- добувна промисловість;
- виробництво та розподілення електроенергії, газу та води;
- діяльність готелів та ресторанів;
- діяльність транспорту та зв'язку;
- операції з нерухомим майном та оренда;
- інжиніринг та надання послуг підприємцям;
- надання комунальних та індивідуальних послуг;
- діяльність у сфері культури та спорту.

6. Використання комбінованої процентної ставки за кредит

Банк може видавати кредити, комбінуючи при цьому процентну ставку залежно від умов конкретного позичальника та розміру кредиту. Також, доцільним буде встановити межі розміру кредиту, після якого банк буде використовувати фіксовану відсоткову ставку.

7. Створення нових кредитних продуктів. Варто перейняти досвід

ісламських банків у використанні спеціального кредиту, який включає в себе видачу банком підприємцеві коштів на певний проект із умовою участі на правах партнера (замість традиційної сплати відсотків за кредитом, підприємець ділить із банком, а банк – із вкладником прибуток або збиток). Тому банк буде зацікавленим тільки в процвітанні клієнта.

8. Використання досвіду продажу частини наданих кредитів іншим інвесторам, включаючи такий спосіб продажу як сек'юритизація кредитів. За рахунок цієї операції банк має змогу повернути кошти, що були спрямовані у кредитні вкладення (повністю або частково). Трансформація у цінні папери дозволить вивести частину ризикових активів з балансу.

Враховуючи досвід вітчизняної практики, а також міжнародний досвід організації кредитних відносин, є доцільним в Україні:

- створення міжбанківської інформаційної бази, до якої за результатами аналітичної роботи банківських службовців із підприємствами

різних галузей економіки заносилися б дані про оптимальні значення показників фінансового стану позичальників, що належать до відповідних галузей. Це дало б можливість більш точно прерахувати вагові значення різних коефіцієнтів;

– створення Резервну систему України при НБУ - ситуаційний центр при НБУ для вдосконалення управління проблемною заборгованістю за кредитними операціями та створенням резервів під кредитні ризики, та під активні операції банку взагалі. Основною метою її функціонування буде запобігання виникнення криз у банківської системи. (гультай) Резервна

система має фінансуватися за рахунок доходів держави від приватизації і складати 2% від ВВП. Такий державний фонд дасть можливість запобігти банкрутству банків, а також сприятиме росту довіри населення України до банківської системи в цілому.

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Закон України "Про банки і банківську діяльність" від 07.12.2000 р. № 2121-III. Із змінами, внесеними згідно із Законом України N 997-V (997-10) від 27.04.2008, /Вісник Верховної Ради N 33, 2008. - ст.44/

2. Закон України «Про Національний банк України» від 20.05.1999 №679-XIV. Зі змінами і доповненнями станом на 01.12.2006 р.

3. Методичні вказівки з інспектування банків "Система оцінки ризиків" вказівки, затверджені Правлінням НБУ від 15.03.2004 № 104

4. Методичні рекомендації щодо організації та функціонування систем ризик-менеджменту в банках України (Постанова Правління Національного банку України 02.08.2004 N 361)

5. Міжнародний стандарт фінансової звітності 7 (МСФЗ 7). Фінансові інструменти: розкриття інформації IASB; Стандарт, Міжнародний документ від 01.01.2012 (МСФЗ 7)

6. Про затвердження положення про порядок формування і використання резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями банків [Електронний ресурс] : Постанова Правління НБУ від 06.07.2000 № 279

7. Про затвердження Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні [Електронний ресурс] : постанова Правління Національного банку України, від 28.08.2001 № 368

Положення «Про порядок формування обов'язкових резервів для банків України». (Постанова Правління Національного банку України 16.03.2006 N 91).

8. Положенні НБУ «Про порядок формування і розмір страхового фонду комерційних банків» (Постанова Правління НБУ від 30.06.95 № 167)

9. Аналіз банківської діяльності [Текст] : Підручник / А.М. Герасимович, М.Д. Алексеєнко, І.М. Парасій-Вергуненко та ін.; За ред. А.М. Герасимовича. - К.: КНЕУ, 2004. - 599 с. - ISBN 966-574-567-0.

10. Антонюк Г. Управління кредитним ризиком в банківській діяльності // Наукові записки. - 2007. - № 13.

11. АУДИТОРСЬКИЙ ВИСНОВОК фірми "Актив-аудит" //

12. Банківські операції: Підручник. — 2-ге вид., випр. і доп. / А. М. Мороз, М. І. Савлук, М. Ф. Пуховкіна та ін.; За ред. д-ра екон. наук, проф. А. М. Мороза. — К.: КНЕУ, 2002. — 476 с.

13. Банковские риски: учеб. пособие [кол. авторов]; под ред. д.э.н, проф. О. И. Лаврушина и д. э. н, проф. Н. И. Валенцевой. — М.: КНОРУС, 2007.

— 232 с. — ISBN 5-85971-602-8.

14. Беляков А. В. Кредитный риск: оценка, анализ, управление [Текст] / А. В. Беляков, Е. В. Ломакина // Финансы и кредит. — 2000. — № 9. — С. 20–28.

15. Болдирев, О.О. Управління ризиками як головна складова антикризового управління банком [Текст] / О.О. Болдирев // Економіка і регіон. - 2008. - № 4. - С. 115–119.

16. Бондаренко Л. А. Ризик-менеджмент кредитної діяльності комерційного банку [Текст] : автореф. дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.00.08 "Гроші, фінанси і кредит" / Л. А. Бондаренко. — К. : КНЕУ, 2007. — 23 с.

17. Буздалин А. В. Кредитный риск как мера субъективной уверенности [Электронный ресурс] / А. В. Буздалин

18. Васюренко О. Збалансованість структури зобов'язань банку як фактор забезпечення ефективності кредитних операцій / О. Васюренко, О. Христофорова // Банківська справа. - 2004. - № 3. - С. 3-10.

19. Васюренко О.В. Банківський нагляд: підручник / О.В. Васюренко, О.М. Сидоренко. — К. : Знання, 2011. — 502 с. //

20. Вітлінський В.В. Кредитний ризик комерційного банку: Навч. Посібник. — К.: Знання, 2000. - 251 с.

21. Владичин У. В. Банківське кредитування: Навчальний посібник / За ред. д.є.н., проф. С. К. Реверчука. — К.: Атіка, 2008.

22. Грачева М. Н. Особливості корпоративного управління в банках // Банківський огляд. - 2004. - №9. - С. 43.

23. Грушко В. І. Управління фінансовими ризиками [Текст] / В. І. Грушко, О. І. Цилипченко, Р. В. Пікус. – Київ : Інститут економіки та права “Крек”, 2000. – 168 с.

24. Гультай Б.В. Управління кредитними ризиками в умовах поглиблення світової фінансової кризи [Електронний ресурс] / Гультай Б.В.//

25. Єпіфанов А. О. Операції комерційних банків [Текст] / А. О. Єпіфанов, Н.Т. Маслак, І. В. Сало. – Суми : “Університетська книга” 2007. – 523 с.

26. Євтух О. Типові ризики іпотечного капіталу та управління ними [Текст] / О. Євтух // Вісник НБУ. – 2001. – № 11 – С. 42–45

27. Ермасова Н. Б. Управление кредитными рисками в банковской сфере [Текст] / Н. Б. Ермасова // Финансы и кредит. – 2004. – № 4. – С. 16–20.

28. Жам О.Ю. Шляхи вдосконалення мінімізації кредитних ризиків комерційних банків в Україні.

29. Загородній А.Г., Вознюк Г.Л., Смовженко Т.С. Фінансовий словник (4-те вид) випр. та доп.) - К.: Т-во "Знання", КОО; Львів; Вид-во Львів. банківського ін-ту НБУ, 2002. – 566 с.

30. Заруцька О. Проблеми та перспективи реалізації ісламської економіки в сучасних умовах // Гілея: науковий вісник: Збірник наук. праць. – К., 2010. – Вип. 38. – С. 391–400.

31. Зотов В. А. Банковские риски на практике [Текст] / В. А. Зотов. – Бишкек : [б.и.], 2000. – 128 с.

32. Ибраимова А. Управление кредитным риском коммерческого банка в современных условиях [Текст] / А. Ибраимова // Проблемы материальной культуры. – (Серия “Экономические науки”) – С. 43–46.

33. Кабушкин С. Н. Управление банковским кредитным риском [Текст] / С. Н. Кабушкин. – М. : Новое издание, 2004. – 336 с

34. Кажан В. Світова практика управління кредитним ризиком // Науковий вісник: Фінанси, банки, інвестиції. – 2010. – № 1. – С. 74–77. (зар

35. Кірейцев Г.Г. Фінансовий менеджмент К. Центр Начальної літератури. – 2004. - 531ст.

36. Клапків М. С. Питання етимології економічного ризику [Текст] / М. С. Клапків // Фінанси України. – 2001. – № 4. – С. 14–20.

37. Ковалев П. П. Концептуальні висловлювання управління кредитними ризиками [Текст] / П. П. Ковалев // Управління фінансовими ризиками. – 2005. – № 4. – С. 12–21.

38. Ковальов О. П. Класифікація банківських ризиків. Фактори, що впливають на кредитні ризики, і підходи до їх класифікації [Текст] / О. П. Ковальов // Формування ринкових відносин в Україні. – 2006. – № 2. – С. 63–70.

39. Козьменко С. М. Стратегічний менеджмент банку [Текст] : навч. посіб. / С. М. Козьменко, Ф. І. Шпигу, І. В. Волошко. – Суми : Університетська книга, 2003. – 734 с.

40. Колісник М., Кобилецька О. Проблеми та перспективи функціонування бюро кредитних історій в Україні // Науковий вісник НЛТУ України. – 2009. – Вип. 19. 2. – С. 208–219.

41. Копбаєва Г. Ш. Управління кредитними ризиками [Текст] / Г. Ш. Копбаєва // Деньги и кредит. – 2002. – № 1. – С. 48–51.

42. Кривень Н. Зарубіжний досвід мікрокредитування // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України. Вип. 24. Збірник наук. праць // Державний вищий навчальний заклад «Українська академія банківської справи Національного банку України» – Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2009. – С 189–196. (зар дос

43. Криклій О. А. Управління кредитним ризиком банку [Текст] : монографія / О. А. Криклій, Н. Г. Маслак. – Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2008. – 86 с.

44. Лагутін В. Д. Кредитування: теорія і практика: Навч. посіб. — 3-тє вид., перероб. і доп. — К.: Т-во "Знання", КОО, 2002. — 215 с. — (Вища освіта XXI століття). ISBN 966-620-113-5.

45. Малахова О. Основні напрямки розширення операцій банків з кредитно-розрахункового обслуговування клієнтів в умовах кризових явищ в

економіці [Електронний ресурс] / О. Малахова // Галицький економічний вісник. – 2010. – № 1(26). – С. 127-135.

46. Мастепанова Д.А. Правовые основы информационного взаимодействия кредитных организаций и правоохранительных органов / Д.А. Мастепанова // Деньги и кредит. - 2002. - № 11. - С. 48-53.

47. Мицальченко Ю. В. Риски в международной банковской деятельности [Текст] / Ю. В. Мицальченко, И. О. Кролди // Бухгалтерия и банки. – 1996. – № 3. – С. 17–23.

48. Остафіль О., Рубаха М. Комплексна оцінка кредитоспроможності позичальника як інструмент управління кредитним ризиком банку [Електронний ресурс] / О. Остафіль, М. Рубаха // Формування ринкової економіки в Україні. – 2009. Вип. 19. С. 387–396

51. 235. Павлюк С. Кредитні ризики та управління ними [Текст] / С. Павлюк // Фінанси України. – 2003. – № 11. – С. 105–111.

52. Парасій-Вергуненко І. М. Аналіз банківської діяльності: Навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. — К.: КНЕУ, 2003. — 347 с

53. Політика управління кредитним ризиком АТ «Брокбізнесбанк» [Текст] : Постанова Правління АТ «Брокбізнесбанк» №07-03 від 03.07.2009 р.

54. Потійко Ю. Теорія та практика управління різними видами ризиків у комерційних банках [Текст] / Ю. Потійко // Вісник НБУ. – 2004. – № 4. – С. 58–60.

55. Прийдун Л.М. Управління кредитним ризиком як основа забезпечення ефективності банківської діяльності

56. Примостка Л. О. Фінансовий менеджмент у банку. Підручник. 2-ге вид., доп. і перероб. — К.: КНЕУ, 2004. — 468 с

Прядко О, Цегелик Г. До питання оптимізації кредитних ризиків банків України // Вісник Львівської державної фінансової академії. – Львів: ЛДФА, 2010. – № 18. – С. 247–252.

57. Пустовалова Т. А. Теория и практика управления кредитным риском коммерческого банка [Текст] / Т. А. Пустовалова // Вестник СПбГУ. – 1998. – Вып. 4 (№ 26). – С. 127–131. – Сер. 5.

58. Раєвська Т. Практичні підходи до оцінки ризиків у діяльності банків [Текст] / Т. Раєвська // Вісник НБУ. – 2005. – № 8. – С. 9–14.

59. Романов В. С. Классификация рисков: принципы и критерии [Электронный ресурс] / В. С. Романов.

60. Сало І. В. Фінансовий менеджмент банку [Текст] / І. В. Сало, О. А. Криклій. – Суми: “Університетська книга”, 2007. – 314 с.

61. Синки Дж. Финансовый менеджмент в коммерческом банке и в индустрии финансовых услуг [Текст] / Дж. Синки. – Изд. 2-е., перераб. И доп. – М.: Альпина Бизнес Букс, 2007. – 1024 с. – Суми: “Університетська книга”, 2007. – 314 с.

62. Слобода Л. Я. Роль та функції кредитних ризиків у банківській діяльності [Текст] / Л. Я. Слобода // Регіональна економіка. – 2005. – № 1. – 128–137.

63. Словарь финансовых терминов [Текст]: пер. с англ. – М.: Нимфа М, 1998. – 68 с.

64. Соколинская Н. Э. Кредитные риски в российском банковском секторе: факторы и менеджмент [Текст] / Н. Э. Соколинская // Банковские услуги. – 2006. – № 5. – С. 2–29.

65. Суворов А. В. Управление банковскими рисками [Текст] / А. В. Суворов // Финансы и кредит. – 2002. – № 13. – С. 53–57.

66. Уваров К. В. Управління валютним ризиком у банках України [Текст]: автореф. дис. канд. екон. наук: спец. 08.00.08 “Гроші, фінанси і кредит” / К. В. Уваров. – К.: КНЕУ, 2007. – 19 с.

67. Управління банківськими ризиками [Текст]: навч. посіб. / Л. О. Примостка, П. М. Чуб, Г. Т. Карчева та ін.; за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. Л. О. Примостки. – К.: КНЕУ, 2007. – 600 с.

68. Управління ризиками банків [Текст]: монографія у 2 томах. Т. 1: Управління ризиками базових банківських операцій / [А. О. Спіфанов, Т. А. Васильєва, С. М. Козьменко та ін.] / за ред. д-ра екон. наук, проф. А. О. Спіфанова і д-ра екон. наук, проф. Т. А. Васильєвої. – Суми: ДВНЗ “УАВС НБУ”, 2012. – 283 с.

69. Фінансова звітність банку АТ «ПриватБанк» за 2019-2021 роки

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України
ДОДАТКИ

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

ДОДАТОК А

Підходи до оцінювання кредитного ризику, передбачені Угодою про капітал (Базель II)

Підхід	Сутність підходу	Особливості форм реалізації	Недоліки	Переваги
Стандартний підхід	<p>Коефіцієнти кредитного ризику встановлюються диференційовано для різних категорій активів банку і варіюють в діапазоні від 0 до 150 %.</p> <p>При цьому значення коефіцієнтів для окремих категорій активів є єдиним для всіх банків країни і визначається:</p>	Спрощена форма передбачає, що активи класифікуються на 11 категорій.	Низький рівень врахування індивідуального ступеня кредитоспроможності кожного позичальника	Простота застосування Не вимагає додаткових витрат
	<p>– або на основі обґрунтованого вибору серед запропонованих в Базель II альтернативних значень,</p> <p>– або встановлюється на основі кредитного рейтингу, наданого незалежним кредитним агентством</p>	Загальна форма передбачає, що активи класифікуються на 13 категорій	<p>При визначенні кредитних рейтингів агентствами:</p> <ul style="list-style-type: none"> – наявності достатньої кількості рейтингових агентств; – зростання вимог щодо оприлюднення інформації про фінансовий стан контрагентів; – додаткові витрати на оплату послуг рейтингових агентств 	Простота застосування

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

Підхід на основі внутрішніх рейтингів	Передбачає поділ активів на 5 класів, виокремлення очікуваних і неочікуваних збитків та компонентів ризику (ймовірність дефолту, збиток при дефолті, експозиція при дефолті, ефективний строк)	Фундаментальний підхід внутрішніх рейтингів передбачає визначення банком ймовірності дефолту на основі власних статистичних спостережень за шість років	Високий рівень трудомісткості та витрат. Необхідність використання багаторічних статистичних спостережень щодо зміни кредитоспроможності позичальників	Висока точність оцінки кредитного ризику
		При поглибленому підході внутрішніх рейтингів значення всіх компонентів ризику визначаються банком самостійно, тобто він приймає на себе функції рейтингового агентства	Високий рівень трудомісткості та витрат. Необхідність використання багаторічних статистичних спостережень щодо зміни кредитоспроможності позичальників. Додаткові вимоги щодо якості ризик-менеджменту в банку	

ДОДАТОК Б

Вихідні дані та розрахунок основних коефіцієнтів ділової активності

№	Назва показників	Умовні позначення	Станом на 31.12.			Темп змін, %
			2019 р.	2020 р.	2021 р.	
I. У частині пасивів						
А) Вихідні дані, млн.грн						
1	Пасиви загальні	Пзаг	309723	382525	401296	22,82
2	Залучені кошти всього	Зк	259577	333112	340642	23,8
3	Строкові депозити	Дс	240621	312708	325303	26,04
4	Міжбанківські кредити одержані	МБКод	201	2	3	- 6600
5	Кредитний портфель	КР	61033	56805	70193	13,05
6	Активи дохідні	Ад	237805	302286	317423	25,08
б) Коефіцієнти ділової активності пасивів						
1	Коефіцієнт активності залучення позичених і залучених коштів (ряд. 2 : ряд. 1)	Кзк	0,84	0,87	0,85	1,18
2	Коефіцієнт активності залучення міжбанківських кредитів (ряд. 4: ряд. 1)	КЗМБК	0	0	0	0
3	Коефіцієнт активності залучення строкових депозитів (ряд. 3: ряд. 1)	Кзсд	0,78	0,82	0,81	3,71
4	Коефіцієнт активності використання залучених коштів у дохідні активи (ряд. 6 : ряд. 2)	Кзда	0,92	0,91	0,93	1,08
5	Коефіцієнт активності використання залучених коштів у кредитний портфель (ряд. 5 : ряд. 2)	Кзкр	0,24	0,17	0,21	-14,29
6	Коефіцієнт активності використання строкових депозитів у кредитний портфель (ряд. 5 : ряд. 3)	Кдскр	0,25	0,18	0,22	-13,64

Продовження ДОДАТОК Б

№	Назва показників	Умовні позначення	Станом на 31.12.			Темп змін
			2019 р.	2020 р.	2021 р.	
II. У частині активів						
а) Вихідні дані, тис. грн.						
1	Активи загальні	Аз	309723	382525	401296	22,82
2	Активи дохідні	Ад	237805	302286	317423	25,08
3	Кредитний портфель	КР	61033	56805	70193	13,05
4	Вкладення в цінні папери і в паї асоційованих компаній	ЦПП	155	30	30	-416,7
5	Прострочені і безнадійні кредити	КРп	4859	5433	4712	3,12
б) Коефіцієнти ділової активності активів						
1	Коефіцієнт рівня дохідних активів (ряд. 2 : ряд. 1)	Кда	0,77	0,79	0,79	2,54
2	Коефіцієнт кредитної активності (ряд. 3 : ряд. 1)	Ккра	0,2	0,15	0,17	-17,65
3	Коефіцієнт загальної інвестиційної активності в цінні папери і паї/ову участь (ряд. 4 : ряд. 1)	Кіа	0	0	0	0
4	Коефіцієнт (частка) інвестицій у дохідних активах (ряд. 4 : ряд. 2)	Кіда	0	0	0	0
5	Коефіцієнт проблемних кредитів (ряд. 5 : ряд. 3)	Кікр	0,08	0,096	0,067	-19,4

НУБІП України

НУБІП України

ДОДАТОК В

Вихідні дані та розрахунки основних коефіцієнтів ефективності управління

Назва показників	Умовні позначення	Станом на 31.12.			Темп зміни в % або абсолютне
		2019 р.	2020 р.	2021 р.	
Вихідні дані, млн. грн.					
1. Чистий прибуток	ЧП	32609	24802	35050	6,96
2. Доходи загальні	ДЗ	68424	56316	69086	0,96
3. Процентні доходи	Дп	33841	33563	35854	5,6
4. Непроцентні доходи	Дн	34583	22753	33232	-4,1
5. Активи загальні	Аз	309723	382525	401296	22,82
6. Процентні витрати	Вп	14174	11961	6537	-116,8
7. Власний капітал	Вк	34529	52825	66615	18,1
8. Підпроцентні зобов'язання (депозити + міжбанківські кредити)	Зпп	240822	312710	325306	26
9. Витрати загальні	Вз	35815	32014	34036	-5,2
10. Витрати непроцентні	Вн	21641	20053	27499	21,3
11. Активи дохідні	Ад	237805	302286	317423	25,08
Коефіцієнти ефективності					
1. Загальний рівень рентабельності (+) (збитковості (-))(ряд. 1 : ряд. 2), %	K1	48	43	51	5,9
2. Коефіцієнт окупності витрат доходами (ряд. 2 : ряд. 9)	K2	1,9	1,76	2,03	6,4
3. Чиста процентна маржа (рівень дохідності активів) (ряд. 3 – ряд. 6) : (ряд.11), %	K3	8,27	7,15	9,24	10,5
4. Чиста непроцентна маржа (ряд. 4 – ряд. 10) : (ряд.11), %	K4	5,44	0,9	1,8	-202,2
5. Чистий спред (рівень дохідності процентних операцій) [(ряд. 3 : ряд. 11) – [(ряд. 6 : ряд. 8)], %	K5	8,32	7,28	9,29	10,4
6. Чиста маржа операційного прибутку банку ((ряд. 3- ряд.6) : ряд. 5) %	K6	6,35	5,65	7,3	13
7. Рентабельність активів (ряд. 1 : ряд. 5) %	K7	10,5	6,35	8,73	-20,3
8. Рентабельність власного капіталу (ряд. 1 : ряд. 7) %	K8	59,8	46	52,62	-13,6
9. Докідна база активів (ряд. 11 : ряд. 5) %	K9	77	79	79	2,5

ДОДАТОК Г

Документи, що подаються до банку позичальником при кредитуванні:

- Лист - прохання про надання кредиту;
- Лист на переказ коштів з зазначеними реквізитами та призначенням платежу;
- "Паспорт позичальника";
- Картку зі зразками підписів, завірену нотаріально;
- Довідка Мінстату про коди (копія);
- Статут, завірений нотаріально (для клієнтів інших банків);
- Засновницький договір, завірений нотаріально;
- Копія свідоцтва про реєстрацію;
- Копія свідоцтва платника ПДВ;
- Паспорт директора фірми (Копія);
- Довідка про відсутність кредитної заборгованості в обслуговуючих банках;
- Банківська роздруковка руху та залишків на р/р за останні 6 місяців;
- Баланс (ф.№1) та звіт про фінансові результати (ф. № 2) на останню звітну дату, розшифровку статей останнього балансу. Після видачі кредиту баланс (ф.№1) та звіт про фінансові результати (ф.№ 2) надаються щоквартально;
 - Декларації про прибуток підприємств на останню звітну дату та кожного наступного кварталу, копії з мокрою печаткою;
- Документи, що гарантують повернення кредиту (Договір застави, поруки).
- Останній аудиторський звіт;
- Контракт під кредитну угоду;
- ТЕО повернення кредиту чи бізнес-план;
- Платіжна довіреність на переказ коштів з позикового рахунку клієнта в банку на свій розрахунковий (поточний, депозитний и інший) рахунок, чи з позикового рахунку клієнта в банку на рахунок контрагента згідно до цільового призначення кредиту за кредитним договором. Платіжні довіреності надаються в чотирьох зразках. (Платіжні довіреності надаються клієнтом після підписання сторонами кредитного договору);
 - Виписку з протоколу зборів засновників про те, що директору (П.І.П. директора) надається право взяти в банку кредит на визначену суму та надати в заставу визначене майно;
- Виписку з протоколу зборів засновників про призначення керівника фірми та нотаріально завірену копію трудового контракту керівника;
- Митні декларації з усіма належними документами з мокрою печаткою, акти виконаних робіт чи інші документи, що підтверджують цільове використання кредиту (за валютними кредитами);

Вищевказаний перелік може змінюватись, виходячи з поточної ситуації. Клієнт здійснює оплату за послуги банку у відповідності до затверджених тарифів.

ДОДАТОК Д

Аналіз якості кредитів за 2020-2021 роки, млн. грн

Найменування статті	2020	% у структурі	2021	% у структурі	Темп зміни, структури %
Погочні та незнецінені	198 348,81	67	144 318,64	62	-37,44
Прострочені, але незнецінені	29 604,3	10	27 932,64	12	-5,98
Знецінені кредити	20 723,01	7	25 604,92	11	19,1
Резерв під знецінення за кредитами	47 366,88	16	34 915,8	15	-35,66
Усього кредитів	296 043	100%	232 772	100%	-27,18

Розрахунок інтегрованого рейтингового показника фінансового стану

ПрАТ «УКРПАПРПРОМ»

Назва показника	Теоретичне значення показника	Вагоме значення показника	Розрахункове значення показника	З урахуванням вагомості
I група – Попередня оцінка позичальника. Вагомий коефіцієнт – 2				
Період функціонування	0,5 - 5	0,5	5	2,5
Наявність бізнес-плану	0 - 1	1	-	-
Прибуткова діяльність	0 - 3	2	1	2
Повищення позик	0 - 1	6	-	-
Сила відсотків	0 - 1	6	-	-
Разом по групі I				9
II група – Показники платоспроможності. Вагомий коефіцієнт – 5				
Коеф. загальної ліквідності	Не менше 2,0	8	2,1	16,8
Коеф. поточної ліквідності	Не менше 0,5	7	0,13	0,91
Коеф. миттєвої ліквідності	Не менше 0,2	6	0,03	0,18
Разом по групі II				89,45
III група – Показники фінансової стійкості. Вагомий коефіцієнт – 4				
Коеф. маневреності власних коштів	Не менше 0,5	6	0,34	2,04
Коеф. незалежності	Не менше 1	5	0,44	2,2
Коеф. Автономності	Не менше 0,5	4	0,71	2,84
Коеф. фін. залежності	Не менше 0,5	4	0,29	1,16
Чистий робочий капітал	Зростання	4	3	3
Разом по групі III				44,96
IV група – Показники надійності і ділової активності. Вагомий коефіцієнт – 2				
Коеф. забезп. кредиту	не менше 1,6	8	-	-
Коеф. оборотності матеріальних запасів	2	2	7,31	14,62

Назва показника	Теоретичне значення показника	Вагоме значення показника	Розрахункове значення показника	З урахуванням вагомості
Коеф. оборотності активів	2	2	1,85	3,7
Коеф. оборотності дебітор. Заборгованості	2	2	40,32	4
Коеф. оборотності кредитор. Заборгованості	2	2	0,37	4
Коеф. рентабельності продажу	0,1 зростання	2	Менше 0	-
Коеф. рентабельності власного капіталу	0,2 зростання	2	Менше 0	-
Коеф. рентабельності активів	0,1 зростання	2	Менше 0	-
Разом по групі IV				52,64
Всього				196,05

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

Критерії класифікації позичальника (юридичні особи)

А — фінансова діяльність добра, економічні показники перебувають в установлених межах, ділова репутація та кредитна історія бездоганні, банки-позичальники дотримуються економічних нормативів, є всі підстави для висновку, що фінансова діяльність і надалі буде проводитися на високому рівні;

Б — фінансова діяльність близька до класу «А», але ймовірність тривалого підтримування її на цьому ж рівні низька, виявлено потенційні (не наявні) недоліки, що ставить під загрозу достатність надходження коштів для обслуговування боргу та стабільність одержання позитивного фінансового результату діяльності позичальника;

В — фінансова діяльність задовільна і потребує ретельного контролю, надходження коштів і платоспроможність позичальника свідчать про ймовірність своєчасного погашення кредитної заборгованості в повному обсязі та в передбачені кредитним договором строки, проте є потенційна можливість погіршення фінансового стану; забезпечення ліквідне, не викликає сумнівів справедливості оцінки його вартості, правильно оформлена документація щодо забезпечення;

Г — фінансова діяльність незадовільна: більшість економічних показників не відповідають мінімальним значенням, спостерігається нестабільність протягом року, високий ризик значних збитків, ймовірність повного погашення кредитної заборгованості та відсотків досить низька, проблеми можуть стосуватися стану забезпечення (документації щодо забезпечення чи рівня його ліквідності); до цього класу належать позичальники (контрагенти) банку, проти яких порушено справу про банкрутство;

Д — фінансова діяльність незадовільна, позичальник має збитки, показники не відповідають установленим значенням, кредитна операція не забезпечена ліквідною заставою, ймовірність погашення заборгованості практично дорівнює нулю; до цього класу належать позичальники (контрагенти) банку, які визнані банкрутами в установленому чинним законодавством порядку;

Критерії класифікації позичальника (фізичний осіб)

А — сукупний чистий дохід значно перевищує внески на погашення кредиту і відсотків за ним, висока ймовірність збереження такого співвідношення протягом дії кредитної угоди; за кредитами, виданими на строк понад один рік, обсяг, якість і ліквідність забезпечення достатні або позичальник має високу особисту кредитоспроможність і заслуговує на безперечну довіру; немає жодних свідчень про можливість затримки з поверненням кредиту і процентів за ним відповідно до умов кредитної угоди;

Б — основні характеристики близькі до класу «А», однак ймовірність тривалого підтримування їх на цьому самому рівні низька або виявлено тенденцію до можливого погіршення; за кредитами, виданими на строк понад один рік, обсяг, якість і ліквідність забезпечення достатні для погашення кредиту та процентів за ним у повному обсязі;

В — сукупні обсяги доходів і витрат позичальника свідчать про досягнення граничної межі щодо можливостей погашення боргу, зміна місця роботи (з погіршенням умов), зростання обсягу зобов'язань позичальника, що свідчить про підвищення ймовірності несвоєчасного та (або) неповного погашення кредиту й процентів за ним; за кредитами, виданими на строк понад один рік, обсяг, якість і ліквідність забезпечення достатні для погашення кредиту та процентів за ним у повному обсязі;

Г — фінансовий стан позичальника нестабільний, періодично виникають проблеми із своєчасною сплатою основної суми боргу та процентів за ним через нестабільність доходів позичальника або зростання витрат чи (та) зобов'язань; сукупний чистий дохід позичальника в окремі періоди недостатній для погашення кредиту та процентів за ним; є проблеми щодо забезпечення кредиту (низький рівень ліквідності або недостатній обсяг);

Д — фінансовий стан позичальника незадовільний, доходи недостатні для сплати основної суми боргу та процентів за ним, кредит не забезпечений ліквідною заставою, практично немає можливості повернути борг та проценти за ним, у тому числі за рахунок забезпечення кредиту.

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ МЕТОДИК ОЦІНКИ КРЕДИТНОГО РИЗИКУ

Назва методу (методики)	Сутність	Недоліки	Переваги
К-аналіз потенційного позичальника	Оцінка та аналіз кредитоспроможності позичальника на основі вивчення динаміки його фінансових коефіцієнтів з метою формування уявлення про якість фінансового стану позичальника з погляду потенційних можливостей клієнта погасити кредит відповідно до умов договору. При цьому, як правило, основна увага приділяється дослідженню показників поточної і перспективної платоспроможності – коефіцієнтів ліквідності і фінансової стійкості.	Враховується тільки чинник фінансового ризику, а облік фактори, що характеризують зовнішні умови, якість управління, кредитну історію клієнта, параметри кредитної заявки ігноруються, що може призвести до помилок при видачі кредитів	Оцінка фінансових коефіцієнтів є обов'язковою складовою вивчення кредитоспроможності позичальника, оскільки вона є базою для проведення оцінки кредитного ризику на основі інших методів. Простота використання
Класифікаційні моделі (модель “Z-аналізу” Альтмана і модель	Дискримінантні моделі дозволяють класифікувати тип фінансового стану позичальника за рівнем його платоспроможності на основі узагальнення в	Не повною мірою відбивають індивідуальні особливості перебігу фінансових процесів у певного суб'єкта господарювання,	Простота використання та низька потреба в ресурсах

<p>нагляду за позиками (Чессера та ін.)</p>	<p>одному кількісному показнику фактичних значень основних фінансових коефіцієнтів підприємства-позичальника</p>	<p>можуть викривляти результат оцінювання при істотній відмінності загальних макроекономічних умов від тих, для яких розроблялася модель. Не враховується роль між особових відносин банків з клієнтами, вплив зовнішніх чинників</p>	
<p>Методики бальної оцінки кредитів (PARSER і CAMPARI, методика аудиторської фірми Прайс Уотерхаус та ін.)</p>	<p>Визначається адитивний показник кредитного ризику на основі узагальнення балів, виставлених позичальнику за певною системою критеріїв та напрямів оцінювання</p>	<p>Низький рівень достовірності отриманих оцінок через експертне оцінювання окремих факторів формування ризикової ситуації. Неможливість отримання кількісної оцінки рівня кредитного ризику</p>	<p>Враховуються фактори, що характеризують зовнішні умови, якість управління, кредитну історію клієнта, параметри кредитної заявки та інші міжособові аспекти відносин позичальника з банком</p>
<p>Методи портфельного Аналізу CreditMetrics, (CreditRisk та ін.)</p>	<p>Узагальнюється кредитний ризик по всій організації з урахуванням його зміни викликані підвищенням, пониженням кредитного рейтингу позичальників, а також розоренням позичальників. На підставі</p>	<p>Відносно більша потреба в ресурсах та трудомісткість виконання процедури оцінювання</p>	<p>Створюється єдиний критерій оцінки кредитного ризику для різних кредитних інструментів. Надається можливість для</p>

НУБІП України

великого обсягу статистичної інформації
побудовані матриці ймовірності переходів
кредитних інструментів з однієї групи ризику
визначені ставки відшкодування у разі
неповернення кредиту позичальником по
різним інструментам кредитного портфеля

моніторингу і контролю
концентрації ризику

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

Розподіл груп кредитних операцій за станом обслуговування позичальником боргу за ними

Стану обслуговування боргу банку	Характеристика
За станом погашення позичальником - юридичною особою добрий	якщо заборгованість за кредитом і відсотки/комісії за ним сплачуються в установлені строки або з максимальною затримкою до семи календарних днів; або кредит пролонговано без пониження класу позичальника та відсотки/комісії за ним сплачуються в установлені строки або з максимальною затримкою до семи календарних днів; або кредит пролонговано з пониженням класу позичальника до 90 днів та відсотки/комісії за ним сплачуються в установлені строки або з максимальною затримкою до семи календарних днів.
слабкий	якщо заборгованість за кредитом прострочена від 8 до 90 днів та відсотки/комісії за ним сплачуються з максимальною затримкою від 8 до 30 днів, або кредит пролонговано з пониженням класу позичальника на строк від 91 до 180 днів, але відсотки/комісії сплачуються в строк або з максимальною затримкою до 30 днів.
незадовільний	якщо заборгованість за кредитом прострочена понад 90 днів; або кредит пролонговано з пониженням класу позичальника понад 180 днів.

Стану обслуговування боргу банку	Характеристика
За станом погашення позичальником - фізичною особою	
	якщо заборгованість за кредитом і відсотками/комісією за ним сплачуються в установлені строки або з максимальною затримкою до семи календарних днів (або з максимальною затримкою до 30 днів у разі документально підтверджених фактів відрядження, хвороби тощо); або кредит пролонговано без пониження класу позичальника та відсотки/комісії за ним сплачуються в
добрий	установлені строки або з максимальною затримкою до семи календарних днів (або з максимальною затримкою до 30 днів у разі документально підтверджених фактів відрядження, хвороби тощо); або кредит пролонговано з пониженням класу позичальника на строк до 90 днів та відсотки/комісії за ним
	сплачуються в установлені строки або з максимальною затримкою до семи календарних днів (або з максимальною затримкою до 30 днів у разі документально підтверджених фактів відрядження, хвороби тощо).
слабкий	якщо заборгованість за кредитом прострочена від 8 до 90 днів та відсотки/комісії за ним сплачуються із затримкою від 8 до 30 днів (або з максимальною затримкою від 31 дня до 120 днів у разі документально підтверджених фактів відрядження, хвороби тощо); або кредит пролонговано з пониженням класу позичальника на строк від 91 дня до 180 днів, але відсотки/комісії сплачуються в строк або з максимальною затримкою до семи календарних днів (або з максимальною затримкою до 30 днів у разі документально підтверджених фактів відрядження, хвороби тощо).
незадовільний	якщо заборгованість за кредитом прострочена понад 90 днів (або з максимальною затримкою до 120 днів у разі документально підтверджених фактів відрядження, хвороби тощо); або кредит пролонговано з пониженням класу позичальника понад 180 днів.

Заборгованості за кредитними операціями, що становлять кредитний портфель банку, за якими утворюються резерви

№ п/п	Кредитна операція
1	строкові депозити, які розміщені в інших банках, і сумнівна заборгованість за ними
2	кредити, які надані іншим банкам, і сумнівна заборгованість за ними
3	вимоги, що придбані за операціями факторингу із суб'єктами господарювання, і сумнівна заборгованість за ними
4	кредити, що надані за операціями репо суб'єктам господарювання
5	кредити, що надані за операціями репо суб'єктам господарювання
6	кредити, що надані за врахованими вексями суб'єктам господарювання, і сумнівна заборгованість за ними
7	кредити суб'єктам господарювання в поточну діяльність, в інвестиційну діяльність і сумнівна заборгованість за ними
8	іпотечні кредити, що надані суб'єктам господарювання, і сумнівна заборгованість за ними
9	кредити, що надані органам державної влади та місцевого самоврядування, і сумнівна заборгованість за ними
10	іпотечні кредити, що надані органам державної влади та місцевого самоврядування, і сумнівна заборгованість за ними
11	кредити на поточні потреби та в інвестиційну діяльність, що надані фізичним особам, і сумнівна заборгованість за ними
12	іпотечні кредити, що надані фізичним особам, і сумнівна заборгованість за ними
13	кредити, що надані за врахованими вексями фізичним особам, і сумнівна заборгованість за ними
14	кредити овердрафт, що надані суб'єктам господарювання та фізичним особам
15	гарантії, поручительства, підтвержені акредитиви, акцепти та авалі, що надані банкам
16	гарантії та авалі, що надані клієнтам (крім банків
17	зобов'язання з кредитування, що надані банкам і клієнтам

АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК "ПРИВАТБАНК"
Окремий звіт про фінансовий стан станом за 31 грудня 2021 року

У мільйонах українських гривень	Прим.	31 грудня 2021	31 грудня 2020 (як рекласифіковано)	31 грудня 2019 (як рекласифіковано)
АКТИВИ				
Грошові кошти та їх еквіваленти	6	52 835	49 911	45 894
Кредити та аванси банкам	7	26 243	25 059	27 118
Кредити та аванси клієнтам	8	68 218	55 021	59 544
Інвестиційні цінні папери в т.ч.		222 277	221 661	152 157
- за справедливою вартістю через прибуток чи збиток	9	93 096	100 750	84 680
- за справедливою вартістю через інший сукупний дохід	9	129 074	119 196	66 602
- за амортизованою собівартістю	9	107	1 715	875
Поточні податкові активи	21	9 978	6 660	2 257
Інвестиції в дочірні підприємства, спільні підприємства та асоційовані підприємства		30	30	155
Інвестиційна нерухомість		1 989	2 933	3 379
Нематеріальні активи за винятком гудвілу	10	1 288	953	648
Основні засоби	10	6 074	6 689	5 832
Інші фінансові активи	11	2 644	3 448	2 210
Інші нефінансові активи	12	9 713	10 128	10 529
Непоточні активи або групи вибуття, класифіковані як утримувані для продажу або як утримувані для виплати власникам		7	32	-
Загальна сума активів		401 296	382 525	309 723
ЗОБОВ'ЯЗАННЯ				
Інші залучені кошти		-	-	7 721
Кошти банків		3	2	201
Кошти клієнтів	13	325 303	312 708	240 621
Відстрочені податкові зобов'язання	21	159	146	121
Інші фінансові зобов'язання	14	3 770	4 059	2 639
Забезпечення у т.ч.	15	3 651	10 687	2 363
- резерви за кредитними зобов'язаннями та контрактами фінансової гарантії		373	329	290
- інше забезпечення		3 278	10 358	2 073
Інші нефінансові зобов'язання	15	1 795	2 098	1 528
Загальна сума зобов'язань		334 681	329 700	255 194
ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ				
Статутний капітал	16	206 060	206 060	206 060
Емісійний дохід	16	23	23	23
Результат від операцій з акціонером		12 174	12 174	12 174
Інші резерви	9, 10	(4 091)	(2 248)	(660)
Резерви та інші фонди банку	16	9 696	8 481	6 850
Накопичений дефіцит		(157 247)	(171 665)	(169 918)
Загальна сума власного капіталу		66 615	52 825	54 529
Загальна сума власного капіталу та зобов'язань		401 296	382 525	309 723

Затверджено до випуску та підписано 26 липня 2022 року.

Г. Білик
 Голова Правління

Г. Ю. Самаріна
 Заступник Голови Правління (з питань фінансів)

В. В. Ярмоленко
 Головний бухгалтер

АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК "ПРИВАТБАНК"

Окремий звіт про прибуток або збиток за рік, що закінчився 31 грудня 2021 року

У мільйонах українських гривень	Прим.	2021 рік	2020 рік (як рекласифіковано)
Процентні доходи в т.ч.		35 854	33 563
- процентний дохід, обчислений із застосуванням методу ефективного відсотка	17	30 870	28 547
- інші процентні доходи	17	4 984	5 016
Процентні витрати	17	(6 537)	(11 961)
Чистий процентний дохід		29 317	21 602
Прибуток від зменшення корисності та сторнування збитку від зменшення корисності (збиток від зменшення корисності), визначені згідно з МСФЗ 9	18	(856)	(1 809)
Чисті процентні доходи після вирахування резерву на зменшення корисності		28 461	19 793
Комісійні доходи	19	35 057	27 649
Комісійні витрати	19	(11 840)	(8 888)
Чистий прибуток (збиток) від операцій з іноземною валютою		3 226	3 103
Чистий прибуток (збиток) від переоцінки іноземної валюти		1 017	(7 460)
Чистий прибуток (збиток) від операцій з борговими фінансовими інструментами, які обліковуються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід	9	32	8
Чистий прибуток (збиток) від операцій з фінансовими інструментами за справедливою вартістю через прибуток або збиток	9	(7 666)	16 045
Чистий прибуток (збиток) від переоцінки об'єктів інвестиційної нерухомості		(873)	(256)
Витрати на виплати працівникам		(8 904)	(8 192)
Амортизаційні витрати		(2 183)	(1 791)
Частка прибутку (збитку) асоційованих підприємств та спільних підприємств, облік яких ведеться за методом участі в капіталі		-	(124)
Інші адміністративні та операційні витрати в т.ч.		(2 348)	(16 681)
- розформування (витрати на створення) резерву під юридичні ризики	15, 20	6 464	(8 539)
- адміністративні та операційні витрати	20	(8 812)	(8 142)
Інші доходи		1 286	1 200
Інші прибутки (збитки) - збиток від модифікації фінансових активів		(111)	(104)
Доходи (витрати), які виникають під час первісного визнання фінансових активів в за процентною ставкою, вищою або нижчою, ніж ринкова		(164)	(6)
Прибуток (збиток), що виникає від припинення визнання фінансових активів, оцінених за амортизованою собівартістю		77	-
Прибуток до оподаткування		35 067	24 296
Витрати на сплату податку (доходи від повернення податку)	21	(17)	6
Прибуток за рік		35 050	24 302

Затверджено до вилучення та підписано 26 липня 2022 року.

Г. Бюш
Голова Правління

Г. Ю. Самаріна
Заступник Голови Правління (з питань фінансів)

В. В. Ярмоленко
Головний бухгалтер